žensko gibanje.
женски покрет.
ženski pokret.

ЖЕНСКИ ПОКРЕТ

СВЕСКА 6 — ЈУНИ — ГОДИНА IV (1923)

Уредник, МИЛЕВА МИЛОЈЕВИЋ

САДРЖАЈ:

421 *О ЛЕПОМ ЖИВОТУ* . . . . . *Делфа Ив. Иванић*

250 *КОНГРЕС АЛИАНЦИЈЕ ЗА ПРАВО ГЛАСА ЖЕНЕ* . . . . . *Лепосава Максимовић—Пешковић*

264 *МАЛА ФЕМИНИСТИЧКА АНТАНТА ЗА МИР И СЛОБОДУ.* . . . . . *Милена Ашанацковић*

268 *О РАДУ ДРУШТА ЗА ПРОСВЕЋИВАЊЕ ЖЕНЕ И ЗАШТИТУ ЊЕНИХ ПРАВА — САРАЈЕВО* . . . . . *Војислава Јанковић*

275 *О РАДУ ДРУШТВА ЗА ПРОСВЕЋИВАЊЕ ЖЕНЕ И ЗАШТИТУ ЊЕНИХ ПРАВА — БЕОГРАД* . . . . . *Вера Јовановић*

280 *ИЗВЕШТАЈ СЕКЦИЈЕ ДОМАЋИЧКИХ ТЕЧАЈЕВА ЗА СЕОСКЕ ДОМАЋИЦЕ* *Даринка Лацковићева*

284 *„О, ВРЕМЕНА, О НАРАВИ“* . . . . . *Милица Јанковић*

ЦЕНА 5 ДИН.

ШТАМПАРИЈА „Ј. СКЕРЛИЋ“, ДВОРСКА УЛИЦА 17. — ТЕЛЕФОН 13-71

ЖЕНСКИ ПОКРЕТ

СВЕСКА 6 — ЈУНИ — ГОДИНА IV (1923)

О ЛЕПОМ ЖИВОТУ

Прешла је преко наше земље и нас велика бура, какву векови не памте. Многе је срушила и однела собом у неповрат. Многима је однела здравље и све радости живота. Многима хранioце, бранитеље, дом и све имање. Настао је био тренутак, кад су се живи са страхом упитали да ли није задњи тренутак дошао, да ли није куцнуо час страшнога суда. Па ипак, Богу хвала и издржљивости наше јаке и измучене расе, ево нас доста у животу, у слободи, на разрушеном, али своме, огњишту. Инстинкт за самоодржање, за продужење живота, даје нам снаге свима, коме мање, коме више и ми сви скупа радимо једно велико дело: подижемо из згаришта нашу Отаџбину, стварамо једно ново људско друштво.

Још од првог устанка нашег, у току пуних сто и шеснаест година нашег обновљеног државног живота, свака наша генерација проживела је у времену једног људског живота, живот, радости и бол који у другим, срећнијим народима преживе неколико генерација. Са нама се дешава то исто. Отуда, сопственом кривицом, радимо рад без метода, градимо град без спремљеног плана. Немајући времена да пред сваком ствари застанемо отворених очију, често подижемо оно што није здраво и често пустимо да умре оно што би требало да живи. Зато би разговори о животу какав је и какав би могао да буде, били увек корисни и могли бисмо их понављати често.

Међу многима не лепим стварима данашњег живота, нарочито две ствари падају јако у очи: журимо се да се што пре ослободимо свега што нас подсећа на живот наших старих, што је одлика нашег народног живота, што нас чини оригиналним и издваја од других нација и тежећи новоме, модерноме, упадамо у велики луксуз и ко може и ко не може.

И пре наше последње катастрофе, наше друштво није пока-

зивало много смисла и љубави за наше старине. Отуда смо изгубили и пустили да их време и непажња униште и оно мало старина, које су нам иза османлиске најезде остале.

Пожурили смо се из наших кућа што пре да избацимо некадашњи намештај наших баба и прабаба, састављен из лепих тканина наших, ћилимова и везова, радова у старинском дрворезу, меких софа, миндерлука и угодних јастука, а заменили их оним ружним, јевтиним салонским гарнитурама, које су нам криве не само зато, што су нам отерале на таван наше старо и лепо, већ и зато што су ружне, ординарне, непрактичне, без и мало стила и лепих линија, облигатно састављене из шест плишаних фотела, канабета, жалот астала и консола.

Наше лепе калајлије, ибрике, бакрачиће, ђугуме за воду, у место да смо их унели као декорацију у собу, кад нам већ више нису ваљали за кујну, избацили смо такође, дали смо их буд зашто телалима, испод цене сирова бакра, а на место њих унели смо као декорацију гипсане тањире, базарске вазе и грамофоне.

И из наших башта избацили смо цвеће које су волеле и садиле наше бабе. Лепо, једноставно и миришљаво цвеће њихово као што су босиљак и крин, шебој и шимшир, зеленкаду и драгољуб, божур и кадифицу, рузмарин и невен. Протерали смо их и на место њих хоћемо да донесемо кризантеме, жуте руже и орхидеје, које не знамо још да негујемо, а ни једну једину алејицу нисмо оставили цвећу наших старих, да нам мирише и да нас на њихова времена сећа.

При нашим седељкама не служимо никад више татлије, гурабије, крушкице и добру заливену слатку питу. На њихово место дошли су сандвичи, плумкеки, кремови. Оних првих једва се и сећамо, а наша деца неће ни знати какве су биле наше посластице.

Од наших башта хтели смо да створимо паркове и енглеске вртове. Нисмо знали то да урадимо и нисмо имали довољно новаца зато, а нисмо више хтели да мећемо османлуке с дивним дренком и сеновите орахе, те су голе, пече нас сунце у њима и без сваке су дражи.

О обичајима да и не говоримо. Сем славе, која се, хвала Богу, и ако нешто измењена, ипак доста одржала свуда, друге обичаје свакодневно губимо, упрошћујемо, комплицирамо, модернизирамо и на путу смо да их за једну или две деценије потпуно изгубимо.

Наше младе девојке и жене не одлазе више једне другима с радом на посело. По негде се још мало чује музике или се игра, иначе хладни, укочени, стереотипни жур, на који се може десет пута отићи, а да се по некад не чује ни десет зрелих или духовитих мисли.

Колико је и како је некад наша жена радила ручни рад и ако се у кући радило, можда, више но данас. Данас и што радимо, ми се ослањамо готово увек на туђински дати нам образац, журнал или већ нацртан и отпочет рад. Некада је, међутим, наша жена стварала сама себи мотиве, цртајући иглом и ако на невешт и примитиван начин, цвеће, воће, тице, животиње, уображене змајеве и шишере. И орнаментика коју је она на тај начин сама стварала, била је веома и оригинална и богата и данас ти узорци причају о живој машти нашег народа. Сви знамо колико је била велика економска корист од тога великог и лепог рада наше жене.

А с моралне, васпитне и естетске стране принос је био још несравњено већи. Колико је био лепши живот и неписмене и неуке жене, док је стварала лепе ствари. Није могуће живети стално у контакту с лепим, а не улепшати душу своју. Свако биће које својим рукама уради једну лепу творевину, са сваким новим делом иде све више у области лепога и моралнога.

Како је на леп начин наша девојка проводила своје девојаштво.

Као млада девојчица седала је за ђерђеф и везла, а кад је дорасла, прилазила је разбоју. И тако полако, певајући нежну љубавну песму, с љубављу је спремала комад по комад за своју будућу кућу и сневала о ономе, који ће доћи једнога дана по њу и одвести је да свију заједничко гнездо. И колико су њени снови били лепши и пунији наде, у толико јој је вез био ситнији и платно тање. Спремајући својим рукама невестинске дарове, на пријатан начин учила се полако да ће имати једнога дана своју кућу, у којој је очекује много дужности, а једну од њих, већ је почела полако да обавља.

Разбој и ђерђеф утицали су много и на наш морал. Служећи као одмор, после других тешких домаћих или пољских радова, они су спречавали нашу жену да не беспосличи. Благодарећи њима, она није никад седела беспослена и није имала времена за зле мисли, које се у доколици рађају.

Наше куће у којима се радило на разбоју, биле су испу-

њене неком антички лепом и библиски чистом атмосфером. Одмерени звуци које је рад на њему изазивао, као и ритмички покрети оне која за њим седи, давали су утисак да су и сва остала дела у животу њеном исто тако одмерена и смишљена.

А сада у свој нашој престоници нећемо наћи ни једног дома, где има разбоја. Ако будемо хтели да покажемо нашој деци како он изгледа, ваљаће да их поведемо у Етнографски Музеј.

До пре неколико година, у једној старој нашој стручној школи у Београду, учило се и ткање, као обавезан предмет. Али, вај, на годину дана пред ратове, разбој је протеран и одатле. И тако наше стручне учитељице рада, кад изиђу из школе, имају појма, више или мање, о националним радовима туђих земаља, а не изнесу ни најмање знања о нашој најглавнијој текстилној уметности. Бриселска, ирска, венецијанска, клеплована чипка су им мање стране но наше ткање и наше платно.

И по средњим школама није боље и то не само данас, већ и у наше доба, у томе погледу, није ваљало. Училе смо све врсте радова и везова, иглом и кукицом, филе са француским бодовима, европски средњевековни сечени бод, шивење и све остало на енциклопедиски начин, само је јадни наш народни вез био избачен. За десет година учења женског рада, у обе наше школе, наша девојчица не добије да уради ни један једини стари српски мотив.

И тако се све више из нашег живота потискује једна лепа и поетска страна наше народне душе. И наше сељанке, још пре рата, престале су да везу наш вез и замениле га црвеним машински урађеним ружама, а лепе ткане сукње, кецеље и кошуље ординарним шареним цицом. Нико се од нас није томе опирао, нити их у злу послу спречавао.

До ратова, у нашим варошким девојачким спремама, уз ствари из париског Бомаршеа или бечког шостала, могло се видети бар по неколико комада од нашег српског платна. Уз то деверски пешкир и они за сватовске коње. Нису их радиле наше варошке удаваче као некада, али су ипак имали своје место.

Данас, сиротиња иде трамвајем на венчање, богати аутомобилом и српско ткиво прогнато је и из српских сватова.

И с нашим народним инструментом, с нашим српским гуслама, није боље. Даће нам наши музичари и концерт средњевековне француске музике, с оригиналним инструментима тога доба, с харфом и пуно других лепих ствари, а нико, ни од времена на

време, неће нам дати макар једну монотону тачку наших гусала, које се барем уз рецитатив, даду дивно употребити. Неће нам дати ни један напев мачванског ђиде уз сеоске двојнице, ни један сватовац уз наше гајде, ни једну просту сеоску песму уз чобанску фрулу.

Ми се већ једва сећамо гусала. Слушали смо их кад-год, у детињству, по сеоским славама или вашарима, ако смо којим случајем тамо зашли. А наша деца видеће гусле, дивне српске јаворове гусле, у буквару, кад буду дошла код слова г, а остале народне инструменте опет у Етнографском Музеју, али им звука неће поз авати.

Под прозорима наших баба и на њиховим доксатима скакутале су и гукале некад грлице и гугутке. Данас, их често засењује дерњава папагаја у златном кавезу на балкону собе наше деце или кривљење на ланцу привезаног мајмунчета.

И док све то наше старо и лепо, несвесно, бсз имало љубави и бола напуштамо, трудимо се, по сваку цену, да од оцаковића постанемо скоројевићи. Хоћемо модеран живот, трчимо к њему, али не ономе правом, истинском, дубоком, културном, мисленом и осећајном животу, већ оном празном, спољнем, формалном и луксузном. Још пре рата пало ми је у очи, како једна мода, ма каква она била, лепа или ружна, практична или не, скупа или јевтина, нигде једнодушније не нађе терена и присталица у свима круговима без разлике, на елегантан, леп или смешан начин, него у нашем Београду. Ни један европски град, у томе погледу, пропорционално узевши, не може се мерити с нашом вароши.

Данас када смо сиротнији но што смо икад раније били, кад су нам, без мало, све куће празне и опустеле, кад је живот у истини тежи но што је икад био, изгледа ми да смо сви изгубили компас и да више не знамо шта је неопходно и без чега се може проћи, шта је стварна потреба, а шта луксуз; шта живот захтева, а шта мода.

Да не ређам дуго, да узмем за пример само две ствари: биоскоп и обућу.

Кад су се цене улазницама попеле до невероватне висине и кад је још и држава ударила велику таксу, ја сам се у истини обрадовала. Помислила сам да ће од сад свет, а нарочито омладина, ређе излазити, а кад изиђе, замениће биоскоп бољом и племенитијом забавом, позориштем, концертима, спортским утак-

мицама и т. д. Међутим, изгледа, да су сви биоскопи и даље пуни и да је публика остала иста.

У погледу обуће, ствар је још интересантнија. Некада је пар добрих ципела коштао између осамнаест и тридесет динара и сви смо носили обућу не дотле док је модерна, већ док се год могла оправљати.

Данас пар ципела стаје између две и четири стотине динара и по облику, материјалу и изради, с обзиром на нашу београдску калдрму, оне су мање трајне од некадашњих.

Међутим за дивно чудо, никад наш свет није ишао боље и лепше обувен но данас. И никад нигде веће солидарности нисам видела. И старо и младо, мушко и женско, све од реда лепо и добро обувено, на свима ногама фина ципела, још финија чарапа. И кад помислим колико скупо ципеле стају, ја се чисто обрадујем при помисли, да се морало обогатити много нашег света у току последњих година. Али некако радост ми не траје дуго. Сетим се да је Београд чиновничка варош, да је у њему много више ситног чиновништва но високог, да су плате с обзиром на скупоћу живота, много мање од некадашњих. Да су због лепих ципела деца или мајка много пута гладни и недоручкују, јер је хлеб четири динара. Помислим, како је непријатељ однео све покућство, да је ради лепих ципела, у много кућа мушема на столу у место чаршава; да се седи у хладној соби; да се због њих и свилених чарапа кашљуца; да се лежи на тврдим сламарицама и све тако неке ружне мисли пролазе ми кроз главу и пуно других ствари с тим у вези и некако одједном, у место да се радујем лепим ципелама, дође ми нешто тужно и вратим се брзо у кућу. јер не умем више да идем улицом, а да не погледам у ноге.

С друге стране не може се проћи улицом, а да се човек не очеше о какво сироче, Продаје новине, машине или проси. У кафани хотел Императорала срета се једна мала бледуњава, слаба девојчица, где продаје календаре. У ресторацији Загреб и после десет сати у вече, један мали слабо одевен дечко, изебао и гладан, продаје машине. Отидите и у Москву и у друге кафане и ресторације и наићи ћете исто. То је наша велика рана друштвена, наша незбринута ратничка сирочад. Још немамо тачне статистике али се вели да их има у нашој земљи око 305.000. Кад томе броју додамо децу инвалида, којих је на 150—200.090 који неће бити много боље среће од сирочића, човеку бива

хладно око срца. Мора човек да се упита, каква се осећања рађају у души малог гладног дечака, који хода између столова пуних јестива и тргује својом бедном трговином. Шта мисли мала бледуњава девојчица, коју већина одбија да јој узме календар, а она са сваким календаром нуди по једну парцелу своје мале намучене душе. Неће ли доћи моменат, ако је глад и болест не однесу пре времена, кад ће опет прошетати истим кафанама, с горким осмејком, који ће казивати: узели сте душу, узмите и тело.

Да ли помишљамо какав је човек, који се никад у своме детињству није смејао, који у то рано доба човечијег живота, није познао радост и топлину. Да ли нас није страх од помисли какво ће изгледати будуће друштво, у коме ћемо имати око пола милиона људи, који од заједнице нису никакза добра осетили, који су сваку веру у друштво изгубили, који за њега имају само презрење, горчину и мржњу.

Често чујемо озбиљне и паметне људе, који на лак начин теслиме децу и инвалиде држави. И у старим земљама и државама с уређеном администрацијом, послови те врсте нису никад свршавани од стране саме државе. Онде, где треба срца и топлине, држава ма како она добра била, није у стању да сама, без сарадње целе нације, сврши посао добро.

Код нас је још и горе. Ономад сам имала случај, где за четворо деце сирочића из топличког краја, чији је отац умро од рана 1915 године, мајка недавно, ни до данас није још одређена она злехуда инвалида. Примио их је један душеван човек, њихов стриц, жандарм по занимању.

Оваквих је случајева премного. Па и онде, где је држава учинила своју дужност, шта мајка с петоро шесторо деце може учинити с 30—40 динара месечне инвалиде или деца сама без мајке, што је још и горе.

Међутим свако дете, ратно сироче или иначе рођено у браку или изван њега, преставља капитал за нацију и друштво и кад оно нема родбине, друштво је дужно да се стара за њега.

Код нас, који смо изгубили у току последњих година милион и по људских живота, живот сваког детета је драгоцен принос нацији.

Данашња наша светковина, коју сте ви били добри својим присуством да улепшате, намењена је такође нашој деци. Наши питомци су или деца матера које су својим занимањем спречене

да подижу своје дете или деца која немају ни мајке ни оца, били они у животу или не и који би, без наше установе, неминовно пропали. Број о коме се ми старамо, мали је, свега четрдесеторо. Па ипак не треба се плашити скромности свога рада. Ако човек није у могућности да чини велика дела, боље је и моралније да ради ситне послове, но да у очекивању великих, проведе цео век скрштених руку.

Својим данашњим делом учинили сте да четрдесет малих главица, у току од неколико месеци, весело и безбрижно цвркућу у чистој топлој соби, опреми, нахрањени и одевени. Можда ће многима од њих то бити и једини безбрижни дани целога живота. Ми вам благодаримо на посети и на сарадњи за један дан лепога живота.

А сада управљам молбу нарочито нашим младим дамама, госпођицама и госпођама, и молим их да што више пропагирају идеју о лепом животу. Тај леп живот да иде даље од спољњег лепог живота. Он да иде нарочито на стварање лепих и срећних душа; на стварање што више лепих и радосних тренутака и нама лично и свима око нас. Молим их да при улазу у модерни живот, који време доноси и нашој нацији као и свима осталима, не одгурну сасвим наше старине, јер ће нам без њих бити хладно и празно. И ствари као и људи имају своју душу и умеју да учине, да око нас буде светлије и топлије. Још стари су Грци казали: све се креће. И наш живот не може и не треба да остане онакав какав је био наших прабаба, али из пијетета спрам њих и љубави за нашу народну културу, пресадимо у нови живот, све оно што је било лепо у старом; модернизирајмо га по могућству и оставимо га да живи барем од времена на време. Како би лепо било, кад би један круг наших младих интелигентних девојака одредио један дан у недељи, кад ће се скупити и од три до шест радити свака по једну старинску лепу нашу шару, аутентичну, преносећи је на какав абажур, јастуче, саше, завесице ит.д., а затим би се могле свирати Бетовенове сонате, читати Ламартинови стихови или играти ванстеп. Од оваквих комбинација се не би ништа изгубило.

Сва лепота у животу, у поезији и свима уметностима лежи у срећној комбинацији. Узмимо речник да читамо. У читању речи нећемо осетити никакву нарочиту пријатност. Узмимо песму једну, састављену из речи које смо читали, осетићемо задовољство ако је конбинација добра и уме да искаже песниково осећање и обрнуто, ако је комбинација рђава.

Још би лепше било, ако би се образовале мале, пријатељске лиге или котерије, у којима би чланови узимали на себе обавезу, да један дан или макар једно по подне у недељи проживе лепим животом и учине да још једно људско биће тога дâна удружи свој живот заједно с њиховим. Хоће ли тога дана узети малу девојчицу из хотел Империјала и довести је својој кући на ручак, провести дан у разговору са њом и у вече испратити је кући; хоће ли узети малог дечка што продаје машине, откупити му његову малу трговину одређену за тај дан, одвести га у шетњу у Топчидер или на Калимегдан, свратити са њим и ужинати код своје куће или у Здрављак, па га онда отпратити кући — свеједно је. Хоће ли отићи с другим у позориште једно после подне или ће отићи у Дечју Болницу и малим болесницима прочитати какву лепу причу, хоће ли однети кући неке мале девојчице семени од цвећа и саксију две земље и научити је да засади и негује своје цвеће; хоће ли довести девојчицу или дечка својој кући, скинути с њега поцепано одело, окрпити га и испеглати, дати му какву играчку, сличицу или књигу и пустити га затим кући, опет је свеједно. Хоће ли отићи у дом за поправку малолетних, однети мало цвећа или књигу какву, с њима провести у разговору и ћаскању — и то је свеједно. Свако од тих малих дела, које се с мало добре воље да извести, велико је по последицама које може да донесе. Њима се уноси радост у мале тужне душе. Уноси се нада тамо где је више нема; сунчани зрак у низу дугих суморних дана. У срце малог човека уноси се поверење у људе и у добро живота, да кад одрасте, не буде циник и непријатељ рода људског. И најзад малом мученику дуги низ тешких дана биће подношљивији у очекивању оног лепог што има да дође.

Почнимо с малим, ситним, докле ми својом сопственом снагом могнемо да докучимо. Није искључено на томе путу да сретнемо велико и оно што нам данас изгледа недостижно. А ако и не дођемо докле смо желели, барем смо се нашли на лепоме путу.

Делфа Ив. Иванић.

IX КОНГРЕС АЛИАНЦИЈЕ ЗА ПРАВО ГЛАСА ЖЕНЕ

Девети Интернационални Конгрес за право гласа жене, који је одржан у Риму од 12—19 маја имао је задатак да дискутује о политичком, социалном, економском и моралном положају жене.

На Конгресу су биле заступљене: Аустралија. Аустрија, Бразилија, Канада, Кина, Куба, Чехословачка, Далмација (Elisa Mayer Rissioli), Данска, Италија, Естонија, Египат, Финланд, Француска, Ђурђијанска, Велика Британија, Грчка, Германија, Холанди а, Угарска, Швајцарска, Украјина, Југославија, Ирска, Индија, Јапан, Јамајка, Литванија, Мексико, Њуфундланд, Пољска, Палестина, Норвешка, Португалија, Румунија, Бугарска, Јужна Африка, Шведска, Уругвај и Сједињене Државе.

Од интернационалних женских друштава од Савеза Жена присуствовала је Леди Аберден, затим председнице интернационалних савеза бохициониста, Интернационалног Савеза радница и Лиге за Мир и Слободу.

Број делегата био је преко 350.

Колико је интересовање овај Конгрес изазвао види се према томе, што су били сакупљени делегати из целога света. Око 20 држава имале су своје званичне представнике а 45 народности било је заступљено делегацијама, у којима је било највиђенијих жена из целога света. Многи народи послали су жене чланове парламента као Данска, Финска, Шведска, Немачка, Сједињене Државе Америке и Чехословачка, а Пољска је послала жену сенатора. Конгрес је одржан у величансвеној палати Лепих Вештина. Конгресу су присуствовали дописници свих већих листова европских који су одмах телеграфом искључиво успостављеним на конгресу — слали извештаје својим листовима. Талијанска штампа била је врло добро заступљена и поклањала је Конгресу веома много пажње, дајући потпуне извештаје.

И ако је свечано отварање Конгреса заказано за 14 мај рад је почео још од 12, скупом председница делегација, коме сам и ја присуствовала, пошто сам изабрана за председницу од наше делегације, која се састојала из изасланица Женског Савеза г-ђице Катарине Богдановић, професора, г-ђе Аделе Милчиновић књижевника, и г-ђице Алојзе Штебл, секретара Министарсва Социјалне Политике, изасланице Женског Покрета г-ђице Милене Атанацковић, секретара Министарства Социјалне Политике, г-ђе Гучи изасланице Феријалног Савеза из Загреба и мене,

која сам имала овлашћење од г. Министра Иностраних Дела да присуствујем седницама као државни делегат.

13 маја радиле су комисије, у којима су сви наши делегати најактивније учествовали, а 14. је било свечано отварање.

Огромна сала, дупке пуна, била је украшена венцима и заставама свих народа. На подиуму блистала се сифражетска застава израђена златом на белој свили. Хаљине Индијанки, Јапанки и Египћанки давале су Конгресу много боје и лепоте.

Делегати су сада први пут имали прилике да виде председницу г-ђу Шампан Кет творца алианције за право гласа и њену 21-годишњу председницу, која је својом појавом и својим ауторитетом направила силан утисак на све нас. Она је била окружена њеним сарадницама, међу којима је било адвоката, судија, посланика, дакле, најистакнутијих жена. Пре свечаног отварања поднет је један кратак извештај о раду комитета, који је, и поред тога, што су економске прилике кочиле сваки женски покрет, имао успеха.

Од последњег конгреса 1920 год. све државе североамеричке Уније добиле су право гласа и Индија са Ирманском. Затим је Алианција добила свога представника у Друштву Народа.

У 11 часова било је свечано отварање. Председник министарства Мусолини, праћен својом фашистичком гардом од дечака и девојчица, појавио се.

Морам рећи да је узбуђење на Интернационалном Конгресу жена при доласку талианског министра председника било веће него што се очекивало да један Интернационални Конгрес треба да покаже. Пошто је комитет госпођа заузео место, а и фашистичка гарда одмах иза Мусолинија, овај је отворио конгрес својим говором на талианском. У изводу износим вам га.

„У име фашистичке владе изјављујем, пре свега, захвалност Алианцији жена, што је изабрала Рим да одржи свој конгрес.

Проблеми које ћете ви решавати врло су важни са политичке, економске и социалне тачке гледишта. Може се рећи да оне обухватају цео живот и сву активност жена. Главни циљ овог Интернациналног Конгреса јесте да још једном скрене пажњу јавног мнења и влада на дужност да се жени да шире учешће у политичкој активности тиме, што ће јој се дати право гласа. Ја могу слободно да изјавим, да се фашистичка влада, сем ако се не деси што непредвиђено, обвезује да дâ право извесним категоријама жена и то прво за административне изборе а доц-

није и за политичке. Давање тих права жени неће повући за собом никакву катастрофу, као што то предвиђају неки женомрсци, него ће врло вероватно, имати благотворних последица, јер ће жена унети у то своје ново право, своје основне битне особине, на име: смисао за меру, равнотежу и мудрост. Нека ми се допусти да приметим да се гласањем не свршава политичка активност грађанина. Избори су само епизода, више или мање бурна и важна у политичком животу. Али постоје и други проблеми, чије решење интересује жене и њихов домаћи и социални положај. Ви сте добро учиниле што сте ставиле те проблеме на дневни ред. Све што се у томе правцу предузме за морално уздизање жене имаће срдачну потпору фашистичке владе. Недавно је влада одобрила социалну уредбу створену у Вашингтону, која се односи на ноћни рад жена и деце. Она је одобрила исто тако и закон, који заштићује жену и децу и тиме се ставила у први ред цивилизованих народа. Допустите ми на завршетку да поздравим све мајке, које су достојно поднеле жртве и болове великога рата; све жене које су моћно допринеле да се обезбеди ритам народнога живота; и све друге жене у школама, фабрикама, кућама, болницама, пољима, које свакога дана доприносе својим марљивим радом добру човечанства. Ја искрено желим да овај Конгрес представи стварни напредак жене, а тиме и нову напредну етапу у историји цивилизованих народа,

На ово је одговорила председница г-ђа Шампан Кет:

„Интернационални савез захваљује талијанској влади на срдачном пријему. Оснивателке женског покрета, оне дивне и храбре жене, које су нам прокрчиле пут, нису биле примљене као ми данас. Али пошто су биле у праву, и пошто су се истрајно борилe за њега данас женском покрету одају поштовање краљеви, председници влада, министри. На свој IX Конгрес жене више не долазе као бојажљиве молитељке. На Конгресу су заступљене жене 45 народности од 60 народности, које постоје. Другим речима $^2/_3$ жена, које постоје на свету овде су представљене. Међу изасланицима, које престављају те земље има чланова парламента и сенатора. 25 земаља дале су женама иста политичка права као и људима. Дакле, жене сад колективно учествују у стварању закона. Господине Мусолини, ви тежите да остварите бољу и узвишенију цивилизацију. То исто је и наш идеал. Ми тражимо образовање и за човека и за жену, школе за сву децу, рад и добру награду за све. Ми тражимо

да се оборе они стари закони, који су жену чинили подчињеном и угушивали њену индивидуалност. Прва Мојсијева књига каже: Бог створи човека и жену и даде им моћ на земљи. Међу тим, људи су присвојили себи сву моћ, а ми тражимо само да добијемо половину, која нам по праву припада. Италија је инфериорна у односу на женско питање, али ми се надамо, да ће ваша влада, правилно решити тај проблем. Народи и људи немају више оно мишљење о женама, које су имали пре рата. Од 32 народности, које су узеле учешћа у најстрашнијем светском рату, свака је имала свој циљ, који је желела да оствари победом. Али ниједан од народа који су ушли у рат није имао за циљ цивилна права и политичку слободу жена. При свем том жена је узела активног учешћа у рату и људи су упознали у њој велику снагу. Жене, које су од толике користи биле у рату и које нису уступале ни испред какве опасности, нису онда мислиле на своја права. Сад, кад се најзад повратило доба мира и реда, на питање: које је добро донео рат свету, био би најевидентнији одговор: најважнији резултат рата јесте еманципација жена. Виктор Иго је рекао за XIX век да је он век жене. Међутим, на крају XIX века жена је била још далеко од тога да буде еманципована. Па ипак, у томе веку велики народи су увидели разложност жениног тражења права да се образује. У ствари образовање је било најбоља женина припрема за њену индивидуалну слободу. Један истакнут човек казао је: да је право гласа постало неизбежно од тренутка кад се жени дало право да научи азбуку. Крајем XIX века отвориле су се школе, за девојке, женама су се отворила врата гимназија и универзитета; жене су узеле учешћа у настави у многим земљама, Исто тако је у току XIX века дато жени право на извесне професије. Свуда су жене писале у листовима, држале су конференције и ставиле су се на чело покрета за напредак човечанства. Ниједан фактор цивилизације није имао бољу еволуцију него грађански положај жене.

Право гласа је било кулминациона тачка тражења свију жена: ту привилегију било је најтеже добити и она је најштедљивије давана. Када је Алианција држала свој први конгрес у Женеви, после рата, он је забележио 22 нове победе у односу на право гласа жене. Има 5 континената. У Аустралији све жене гласају. У Европи, почев од извесних тачака испод артичке зоне до границе која обухвата Југославију, Италију, Швајцарску и

Француску, све жене гласају. Дакле право гласа жена у Европи има солидну основу. У Америци северној, од најсеверније тачке Аљаске до граница Мексике, све жене гласају. У Азији, где се стара индијска цивилизација опире модерним демократским тежњама, најмлађи народи дали су право гласа женама у неколико провинција и ми имамо задовољство да примимо већ по други пут изасланице из тога далеког мистичког краја. И Палестина, центар дуге светске борбе, шаље нам једну изасланицу.

У Африци већина британских колонија дала је право гласа женама. Само Јужна Африка још оклева. Ми смо веома горде што можемо да поздравимо на овом Конгресу изасланице из Египта. Некада је била велика слава египатских краљица и ратница. Данас Египат има јунакиње, које високо и чврсто држе заставу грађанског и политичког јединства египатских жена.

Од свих делова света једина је Јужна Америка где ни једна жена не гласа. У њој влада Наполеонов законик од Панаме до Кап-Хорпа, изузимајући Уругвај. У њој не само да је закон начинио од удате жене биће скорО без одбране ако је муж деспот, него и јавно мишљење толико ограничава женину слободу делања да то изгледа невероватно. Ипак и тамо постоји ембрион женског покрета слаб и бојажљив, али који ипак треба узети у обзир. Највећи број жена, које стоје на челу феминистичког покрета у Бразилији, Аргентини и Уругвају јесу француског или талијанског порекла, и оне врло много осећају последице устезања Француске и Италије да дају женама право гласа.

Покрет за право гласа женама победио је у свима северним земљама. Јужне земље: Француска, Швајцарска, Италија, Португалија, Шпанија, Грчка, Бугарска, шпанска и португалска Америка, заостају у томе покрету. Против бедема који су подигли консервативни људи са југа Алианција пружа пријатељски руку женама из тих земаља. Алианција треба непрестано да им понавља: „пробудите се, радите, охрабрите се.“ Али и до сада су оне на наш позив одговориле, — и ја говорим истину кад кажем да у свакој независној земљи која има стабилну управу постоји друштво за женско право гласа. Јер покрет постоји и онде где није могао да се рашири. Наш покрет постоји од северног до јужног пола. У њему су сада заступљене представнице пет светских раса: кавкаске, монголске, малајске, полинејске и индијске. У њему су заступљене присталице пет великих ре-

лигија: хришћанске, јеврејске, будистичке, Конфучијеве и мухамеданске. Никад ни један покрет ове врсте нису организовали људи. Ово је нешто ново; то је феномен што сједињује жене које иду напред. Ми смо војска, али једино наше оружје јесте апел на правду. Ми идемо поуздано, јер ни једна власт неће моћи да спречи наш ход. Треба још времена, напора и оданости, док се дође до коначне победе. Дотле, нашем је покрету потребно охрабрење и надахнуће, и од наше Алианције и из морала, што може да се добије из чињенице: да су жене свих народности, свих раса, свих религија склопиле савез, да траже уништење ропских обичаа и потпуну слободу за сваку личност.

У Италији има руина и реликвија из прошлости. Ми тражимо од тебе, лепа Италијо, да примиш другу једну руину, да потпуно уништиш све такозване законе „за жене", који им не даду да уживају половину моћи, коју им је Бог дао."

После свечаног отварања Конгрес је идућих дана наставио рад и по секцијама донете су резолуције.

I Секција: *Право удатих жена и њихове законите деце, и заштита ванбрачног детета*

Конференција мисли да жена, која подиже децу да од њих створи корисне грађане, чини исто тако велику услугу држави као људи и жене који доприносе стварању материалнога и интелектуалнога богатства. Због тога њена економска ситуација треба да се побољша.

Конференција препоручује помоћним друштвима да раде у томе циљу.

Удата жена треба потпуно да располаже својом зарадом, својим приходом и својим капиталом. И муж и жена треба да имају права на известан део њихових узајамних прихода.

Конференција подвлачи са жаљењем да у многим земљама (Централној Африци, Аустралији, Француској, Великој Британији) човек без разлога може да искључи из наследства своју жену и да је остави без прихода. Она скреће пажњу својим друштвима да у својим земљама раде на томе да жена и деца наследе мужа и оца по смрти.

Право Удовица и Сирочади

Удовице са неодраслом децом треба да добијају од државе или општине пенсију. Пенсија не треба да им се издаје као милост, него као захвалност на вредност, коју деца представљају за државу, и за напор који чини мати док их подигне.

Права неудате мајке и незаконите деце.

Конгрес тражи да друштва Алианције раде на уништењу неправичног члана Наполеоновог Кодеска: *Забрањено је ванбрачном детету истраживати оца,* — у земљама у којима он још важи. Конгрес сматра да трошкове око детињег рођења треба да падну на оца, и да он треба да плаћа каквом званичном фактору суму коју дугује мајци детињој. Конгрес моли друштва да раде на томе да приморају људе, који иду у иностранство да би избегли испред закона својих земаља, да плате оно на шта су осуђени и да раде на томе да се дође до неког интернационалног споразума у томе смислу и да се питање стави пред друштво народа.

II Један морал за жену и човека.

а) С обзиром на зло које су произвеле у свету неодговорност људи у сексуалним односима, незнање озбиљности венеричних болести, и недостатак узвишеније моралности, која ће важити за оба пола Конгрес захтева:

1) Да сексуално питање уђе у програм педагогије у школама;

2) Да држава и удружења, која се баве специалним прогресом организују за родитеље курсеве из сексуалне педагогије, у вези за развићем њихових интелектуалних способности;

3) Да се организује снажна кампања у свим земљама против незнања и предрасуда у питању венеричних болести.

б) С обзиром на страшне последице по жену и дете кад се ожени човек који није потпуно излечен од венеричних болести Конгрес захтева:

1) Да се познавање венеричних болести и опасности које долазе од њих, рашири;

2) Да се тражи лекарска сведоџба која ће загарантовати, бар у погледу венеричних болести, здравље оних који склапају брак;

3) Да се законом да право на развод брака супругу који није био обавештен кад је склапан брак о болести другога супруга;

в) 1) У односу на борбу против венеричних болести конгрес верује пре свега у успех либералног система који се састоји у ширењу познавања венеричних болести, и болесници да се лече у диспансерима.

2) Венеричне болести треба сматрати као проблем народнога здравља. Због тога, конгрес апелује на жене свију земаља да

раде на томе да добију потпуну равноправност за лечење жена и људи и да свим силама настоје да спрече регулисање проституције од стране државе.

г) 1) Конгрес се слаже да се спречи употреба странкиња по јавним кућама, и мишљења је, да у колико више питање проституције буде проучавано, у толико ће се више осуђивати.

2) Конгрес је уверен да ће највећи успех имати напор удружених жена да постигну уништавање регулисаване проституције. Он ангажује жене из целога света да раде у томе циљу са гледишта националног и интернационалног.

III Један рад — једнака плата.

Узимајући у обзир економске потребе и моралне разлоге који приморавају жену да прибави себи радом средства за живот, која осигуравају њему независност, и чињеницу да сам тај рад сачињава важан елеменат продукције, Конгрес тражи:

1) да се иста професионална спрема да и младим људима и младим девојкама;

2) да жене приступе као и људи административним, судским и професионалним функцијама; да услови напредовања у служби буду независни од свих обзира према полу;

3) да се никаква препрека не стави жени њеном удајом;

4) да плата женина за исти рад буде једнака плати човековој;

5) да право на рад удатих жена буде исто као и право неудатих, а да све мере заштите буду примењене на жену као мајку али тако да се тиме не повреде њени економски интереси.

IV О националности удате жене.

Резолуције су једногласно примљене и од одбора и од Конгреса.

1) Конгрес сматра да удата жена треба да има иста права као и човек да сачува или да промени своју народност;

2) да би се избегли конфликти и тешкоће, које проузрокују различити закони о националности удате жене, Интернационална Конференција сматра да је потребно третирати то питање као интернационално.

а Главни принципи:

1) Народност жене не треба да се промени самим фактом женине удаје или променом народности њенога мужа у току брака;

2) право удате жене да сачува своју народност или да је

промени, не треба да јој буде одузето или ограничено зато што је удата жена;

3) народност жене не треба да се промени без њенога пристанка, осим у случају да прилике повлаче са собом промену народности човека без његовог пристанка.

б) Специалне прилике.

Жена неће изгубити народност самим фактом 1) што се удаје за странца, 2) што за време брака њен муж губи народност натурализацијом у другој земљи или на други какав начин. Удата ће жена изгубити народност само:

1) ако се налази у приликама, које повлаче за ожењеног човека губитак његове народности;

2) ако је кад се удавала или за време брака са својим пристанком примила народност свога мужа и ако је закони државе, којој њен муж припада сматрају да је примила народност, коју и њен муж.

Странкиња кад се удаје не прима народност свога мужа.

Натурализација мужа не повлачи за собом натурализацију жене.

Специалне олакшице указаће се жени да прими народност свога мужа и обратно.

За удовицу или разведену жену која је примила народност свога мужа постоје специалне олакшице да понова прими своју народност ако жели да се врати у своју земљу.

Ако је жена изгубила народност због тога што се удала за странца или што је њен муж променио народност, она може понова да се врати својој народности, ако то жели кад овај закон добије важност. Ако пак то не жели онда може да сачува народност свога мужа.

Ако је удата жена променила своју народност удајом она ће имати право на пасош и заштиту државе чији је поданик њен муж.

Уговор ће важити пет година и прећутно ће се обнављати сваки пет година, сем у случају да се он не одрекне.

За време рада по овим секцијама, а и доцније, сваке вечери одржаване су јавне седнице, на којима су држале говоре изасланице влада, председнице интернационалних друштава, жене чланови парламента, представнице ослобођених земаља, представнице земаља у којима жене немају право гласа,

међу којима сам и ја у два маха добијала реч. Први пут говорила сам о развоју феминизма код нас, са кратким прегледом последњих догађаја; а други пут говорила сам о раду Друштва за Просвећивање Жене и Заштиту њених Права. И у једном и у другом говору нисам заборавила да истакнем и рад савеза свих друштава, у колико се односио на чисто феминистичка питања.

Тих вечери чули су се најдивнији говори између којих заслужује нарочито пажњу говор Леди Аберден. Било их је и врло борбених са пуно темперамента до цвркутања Јапанке, која је својим нежним и финим гласићем ипак захтевала исто што и оне раније: потпуну једнакост са човеком.

Последњег вечера говорили су представници свих континената. Ту су се виделе: Индијанка, Кинескиња, Аустралијанка, Американка северна и јужна, Европљанка, и у душама свих тих представница био је увек један исти бол — потчињеност жене.

Претпоследњег дана Конгресу је представљен нови управни комитет. Пошто госпођа Шампан Кет и на молбу делегација, послатих од конгреса, у којој сам и ја била, овлашћена од свих словенских држава да их заступам, није хтела да одустане од своје одлуке да се овога пута не кандидује, изабрана је г-ђа Корбет Ашби, која је девет година била сиротињски адвокат у Лондону, и већ два пута била кандидат за парламенат.

Њен отац био је члан парламента, њена мати је била од првих жена изабраних у једној локалној влади.

Представљање председнице давало је једну врло дирљиву слику. Док је гђа Шампан Кет била обасута цвећем, дотле је мали син гђе Корбет Ашби, од стране старога комитета предавао својој мами, новој председници, велики букет цвећа. И две председнице обгрливши малишана биле су бурно поздрављене од Конгреса. Ово нека нашим српским људима буде јасан доказ да еманципација жена не искључује материнску љубав.

Госпођа Шампан Кет, праштајући се са Конгресом изнела је програм за будући рад:

„Ваша председница провела је седам месеци проучавајући прилике Централне Европе и Јужне Америке. Резултат тога проучавања донео је уверање да је женско право гласа постављено на најсолиднију основу у Централној Европи (изузимајући Угарску). Ни на једној другој тачки глоба жене не врше веће политичке функције и нигде њихове мушке колеге не цене већма њихов рад.

Жене у Јужној Америци теже за слободом коју су остварили жене у другим земљама, али оне још нема у јасну идеју о ономе, шта је основно а шта секундарно у неправди, коју трпе. Ми радосно поздрављамо савез бразилијанских жена, а ја сам уверена да ћемо на идућем Конгресу добити више представница из јужне и централне Америке.

Идуће недеље се у Мексику отвара први конгрес мексиканских жена, а и друге се организације формирају у Централној Америци. Свима овим женама потребна је морална помоћ Алианције. Искуство од три последње године треба да отклони сваку идеју о распуштању Алианције. Напротив. Она треба да се ојача и рашири. Ево разлога моме мишљењу.

1920 године ми смо мислили, пре свега, на потребе Јужне Европе. Али, и ако су се формирале организације у 20 република Јужне Америке, формираће се и нове организације у Индији, Јапану, Кини, Египту, Палестини, којима ће бити потребно наше пријатељство и наша потпора.

По моме мишљењу развиће нашег покрета у току три последње године ставља четири различита проблема који стоје у вези један с другим. Њих треба истаћи на овом конгресу.

1) Како да се оствари савез ослобођених жена и оних, које још нису ослобођене за борбу против последњих трагова закона који су за време читавих векова стављали жену на ниво деце, малоумних и лудих?

2) Изгледа да напор да се дође до потпуног ослобођења жене не треба да сретне никакав отпор, али задатак је деликатан и треба га изводити интелигентно и пажљиво. У латинским земљама треба предузети снажан напад на законик, који деградира и вређа жену тиме што јој не признаје достојанство одраслог људског бића. Стара бариера предрасуда ишчезава; жене заседавају у општинским одборима свих народности северне Европе од Исланда до швајцарске границе. Јапан је дао женама право да присуствују политичким скуповима, а жене су искористиле ту прилику да организују национално удружење за женско право гласа.

У Данској један закон прописује једнакост плата за једнакост рада у државној служби. Аустралија, где жене давно већ гласају, проширила је изборно право. Немачка, Белгија, Аустрија, Шпанија, Португалија, Аргентина, Перу, Индија дале су жени право да буде судија. Влада Норвешке, Шведске, Данске,

Француске, Румуније, Велике Британије, Уругваја, Аустралије изабрале су за изасланике жене да их оне представљају на скупу Друштва Народа. Сједињене Државе и Бугарска наименовале су жене за дипломате, и најзад, Сједињене Државе су пре дале женама право да задрже своју народност.

Изградимо у току овога Конгреса кампање за еманципацију жена.

Позовимо и жене из земаља мухамеданских, будистичких, и Конфучијевих да се придруже овој кампањи. Подигните се жене из целога света! Све заједно потражимо уништење закона из прошлих векова. Како жене из северних земаља могу да притекну у помоћ женама из јужних земаља? Конгрес ће промашити свој главни циљ, ако се разиђе а не реши тај проблем.

Ја тражим да се један нарочити одбор организује који ће узети у руке тај рад, и да се 1924 год. сазове конгрес, где ће се изасланице неослобођених земаља срести и проучити методе рада, које ће им помоћи у будућности.

3) Како Алианција може да помогне женама које гласају, да потпуно схвате достојанство свог новог положаја у дужности, које он повлачи за собом? Велики број тих жена продужавају да мисле и раде као пре. Оне су слободне али нису еманциповане, оне су бојажљиве, без поверења у себе и не усуђују се да узму активног учешћа у политици. Али због тога стања не треба очајавати. Треба се сетити да су све земље дале слободу људима који сад лутају кроз политику са истим неразумевањем са којим и жене.

Ја тражим да наш конгрес препоручи нашим друштвима у ослобођеним земљама експерименталну пропаганду: *да подижу школе, које образују грађане, да дају експликативне конференције у томе циљу и да помоћу штампе стичу жене бирачице.* Резултат тога рада треба да нам се изнесе на идућем конгресу.

4) Како жене које гласају могу да најефикасније раде на општем добру њихове нације и целога света?

Кад бирачи схвате да су вође народа свет ће бити друкчији и бескрајно бољи. Мислим да треба образовати одбор који ће испитати како би жена могла добити више места у парламентима. У овај одбор треба да уђу жене Велике Британије, Сједињених Држава, Скандинавије и земаља, где устав и политика имају да се боре са тешкоћама.

Кад би Алианција успела да изради систем, који би могао да се примени на све земље у односу на ова четири питања најмлађа од наших изасланица дочекала би потпуну еманципацију нашега рода.

Алианција има пред собом поље рада исто тако корисно као и оно, у коме смо ми радиле. Ја вас молим да останете увек сложне у нашем општем раду јер и јединство чини снагу. Ја вам не кажем збогом, јер ја не остављам Алианцију него се само са председничког места повлачим у редове. Горда сам што сам могла да послужим, и ако врло скромно, једној ствари таковеликој и тако праведној, а још сам више горда што сам имала част да будем председница Алианције жена тако паметних и храбрих. Ни једна ствар на свету није паметнија од наше. Наш покрет захтева поверење, храброст и веру. Моја најискренија молба јесте да Алианција остане верна овим врлинама. Продужимо да заједно идемо до краја.“

Последњега дана била је процесија свих делегација код министра председника г. Мусолинија. Он је примио прво управни комитет са званичним делегатима и женске чланове парламента. И овом приликом је потврдио своје раније дато обећање. Нашој делегацији г. Мусолини је поклонио нарочиту пажњу.

Последњега дана донете су многе важне резолуције између осталих, да се тражи примање свих народа у Друштво Народа, да жене целога света раде на томе, да се постигне бољи споразум између народа; у колико је могуће да се ради на стабилности економској, која је једина база за мир и правду, да се уништи проституција; да се захтева да жене помажу Друштво Народа у сузбијању трговине са опијумом, и да се Друштво Народа заинтересује да се девојке не смеју удавати пре 16-те године.

Последњи рад конгреса била је одлука о стапању Алианције са Савезом Жена, што је био и главни посао председница делегација, о чему сам обећала у почетку да вам говорим. *Conseil des femmes.* (Савез свих женских друштава) предложио је Алианцији за право гласа жена да, пошто се последњих година у више од 20 земаља дало право гласа, да тај успех допушта великом броју борбених сифражеткиња да се окрену сада задаћама од општијег интереса за женски покрет. И ако у неким земљама, нарочито латинским, жене нису постигле успех, ипак, добро би било, да се те две организације споразумеју у циљу

кооперације не штетећи независност ни једне од њих, већ, на против, увећавајући свој утицај, а смањујући своје трошкове.

Савез свих друштава основан је 1888 са циљем: да између удружења жена различитих земаља ствара усрдне односе, да сакупља жене целога света да дискутују питања која се односе на опште добро породице и индивидуе. Од свога постанка Савез је радио на једнакости права, на праву гласа, на миру између народа, на уређењу интернационалних несугласица путем арбитраже, на једнакости морала за оба пола, на побољшању легалне ситуације жена и постепено је проширивао своју активност стварањем интернационалних комисија за народно здравље, заштиту детета, васпитање жене раднице индустријске или професионалне, за исељавање и усељавање.

Алианција има један једини циљ, који је и на овом Конгресу утврдила: да задобије за жене свију народа право гласа и да успостави и за жене и за људе стварну једнакост права и положаја. Јер само ту види успех да повољно реши сва питања. Алианција има у свом програму хигиену и васпитање, у колико има то везе за једнакост морала. Ако би се између ових двеју организација нашао терен споразума који би спојио све силе тако да би организоване жене целога света створиле један фронт према групама политичким и социалним, дошло би се и до потпунијих резултата, нарочито у односу према већим организацијама, као што је Друштво Народа.

То се питање дискутовало у Хагу маја 1922, у Лондону новембра исте године. Најзад је било решено да по три чланице сваке организације међусобно суделују у комитетима, да се изради пројект, који би овом конгресу био упућен.

Тај се пројект претресао у комитету председница. Њему су присуствовале Леди Аберден са подпредседницама Гордон и Wan Legten. Све су три убедљиво говориле. Али, после живе дискусије председница многих делегација које су захтевале да Алианција остане при своме једино означеноме циљу, и што су у Алианцији најнапредније жене које прелазе преко свих предрасуда захтеву права гласа, решило се само да се ступи у сарадњу са Савезом жена, али да се не стапа. Такав је предлог одбијен од Савеза жена али је ипак поднет и главном Конгресу, на коме је после веће дискусије донесено решење већином гласова да се предлог о стапању ових савеза одложи на неодређено време.

На крају, да напоменем да балканске државе у новом

комитету имају свога представника. Извученом коцком та је част у део пала представници Грчке.

За време Конгреса делегатима је приређен чај од стране талијанске владе, председника римске општине, клуба Лисеума и директора интернационалне школе Dr. Trilpa.

Несумњиво да је највећа корист од ових конгреса зближавање жена које на њима учествују.

Лепосава Максимовић-Петковић.

МАЛА ФЕМИНИСТИЧКА АНТАНТА, ЛИГА ЗА МИР И СЛОБОДУ.

Рад делегације ван програма Конгреса

Наша председница, г-ђа Петковић, изнела вам је утиске са Интернационалног Конгреса за Женско Право Гласа у Риму, и извештај о целокупном раду, а ја ћу вас упознати са радом наше делегације ван самога Конгреса, ван наше сарадње на решавању питања истакнутих на његовом програму.

Наша делегација била је састављена из следећих делегата: г-ђа Петковић, делегат од стране државе, која је уједно била и председник наше делегације, ја, као делегат Друштва за Просвећивање Жене и Заштиту њених Права, три делегата Народног Женског Савеза: из Београда г-ца Катарина Богдановић, из Загреба г-ђа Адела Милчиновић, и из Љубљане г-ца Алојза Штеби и г-ђа Гучи од стране Фериалног Савеза у Загребу.

Рад наше делегације ван програма Конгреса био је врло активан и по нас од велике важности. *Сагласност* чланова делегације *увек се лако постизавала, иступале смо једнодушно* и са највећом вољом смо помагале једна другу у раду, који смо предузимале. *Овоме сложном раду нашем имамо у главном* заблагодарити *за успех,* који смо постигле, и за углед који је наша делегација *имала на самоме Конгресу.* Ја овде изражавам своју велику жељу да и у будуће рад наших жена буде тако једнодушан и сложан, па се онда не би више имали бојати за његов успех.

Колика је потреба данашњег друштва за *интернационалним радом и зближењем,* мислим да сваки од нас добро осећа и да није потребно да се задржавам да бих вас у то убедила. *Данас народи* више не могу *остати изоловани,* друштво је наше на таквом културном развићу, када *економски, дру-*

штвени и *политички интереси захтевају заједнички рад свих народа,* заједнички рад свих држава. *Благостање народа* зависи само од што чвршћих и искренијих њихових веза. *Политичке границе* између држава не смеју постојати, кад је у питању зближење народа; *оне се временом морају, од страшних препрека људскога* зближења, *претворити* само у једну фиктивну брану, коју друштво неће осећати. *Ми — жене* - имамо ту свету дужност, да у овоме правцу развијемо сву своју делатност и омогућимо да, *заједничким животом целога човечанства, у друштву где ће* сваки члан, без разлике *пола, сталежа* и *народности,* имати сва права, и подлећи подједнаким друштвеним обавезама, *човек достигне* врхунац свога истинског културног развитка.

Још при нашем одласку из Београда, имале смо намеру испунити жељу целе наше управе, да створимо *ближу и чвршћу везу* са организацијама *других* словенских држава. Кад смо се састале *са осталим члановима наше* југословенске делегације, дознали смо да је наша жеља и њихова, и још на самом путу једнодушно смо приступиле обрађивању плана за остварење ове наше идеје.

Чим смо стигле у Рим, осетиле смо да неће бити тешко остварити ову нашу замисао, јер је наш састанак са члановима чехословачке и пољске делегације био тако *срдачан, да више није могло бити* сумње о њиховој *жељи за заједнички рад. Но, после првих специалних* седница на Конгресу, на којима су чланови наше делегације узеле активно учешће *поред* словенских народа, који су нас окружавали, *велике симпатије* и пријатељство су нам почоле указивати и чланови делегације осталих балканских држава. *Одмах нам се појавила* мисао да образујемо један савез *у који би ушле балканске* и словенске земље, на жалост без Рускиња, јер оне нису *биле заступљене* на Интернационалном Конгресу. — *Одмах смо почеле* радити на *остварењу свога плана,* и већ *четвртога дана* Конгреса, имали смо своје засебне седнице, ради ближег споразума.

Идеја је била примљена једнодушно од свију. Само вам могу рећи да је наша *делегација заузимала најугледније место, — као спона између* словенских и балканских земаља, *нама су обе стране биле* нарочито наклоњене, тако да је г-ђи Петковић дато одмах, једнодушно председништво наших седница,

Нашем Савезу дале смо име *Мала Женска Антанта,* а

чланови ове Антанте су: наша земља, Румунија, Бугарска, Грчка, Чехословачка и Пољска. *Чланови могу бити само* феминистичка друштва ових земаља, а остала друштва могу бити само преко ових заступљена.

Ова Антанта ставила је себи у задатак *две главне ствари:*

Прва, на којој се имало одмах радити, *да добијемо једног члана у самом Биро-у* Интернационалне Алианције. Биро, *или извршни одбор Алианције*, састављен је *из 10 лица и председнице.* Његово седиште је у Лондону. *Као мале земље*, доста удаљене и *простором и радом од главних* иницијатора и организатора ове Алианције, ниједна од саставних држава Мале Женске Антанте није имала до сада свога представника у Биро-у Алианције. *Удружене*, ми смо тражиле да добијемо једно место у Биро-у, и то једног представника из земље у којима жене немају право гласа. *Овај наш захтев*, топло и енергично потпомогнут од *стране француске делегације*, која је нарочито нашој делегацији била наклоњена, *био је радо примљен.* Ми смо између себе *вукле коцку*, која ће земља дати преставника, који ће у Биро-у заступати интересе свију нас, *и упознати га добро* са феминистичким покретом у свима нашим земљама. *Коцка је пала на Грчку*, и тако је кандидована г-ђа Теодоропуло, председник грчке делегације, једна врло интелигентна и спремна феминискиња. *Г-ђа Теодоропуло* трудиће се *да обиђе све наше земље*, да се лично упозна са нашим радом, *и да нам сталном писменом везом омогући* праћење рада у Биро-у, *како би преко ње* и ми могле имати утицаја на *његову акцију.*

Овај први део нашега рада био је лако и повољно свршен.

Други део рада, рад још много и много важнији, који *даје главно обележје нашој Антанти*, остаје на нама свима да испунимо. То је заједнички *рад на социалном. економском и политичком јачању жене* и *солидаран рад на уклањању свих несугласица, које би се могле створити међу нашим земљама у циљу одржавања општега мира.*

Ова наша Мала *Антанта сакупила је све земље, које се додирују на европском истоку,* и *оснавана је на искреној жељи за зближењем и циљем да се заборави све цређашње патње*, које су један другом наносили поједини народи међу нама. *Једино под таквим условима можемо* искрено радити, а *само узајамна сарадња* може донети жељене резултате. *Нашим радом на социалном* пољу зближићемо наше народе, *а ово*

зближење служиће можда као камен темељац за будући *политички живот* уједињеног Балкана, у којем и најбољи светски политичари гледају спас наших малих балканских народа. *Можда ми данас још нисмо* у стању да оценимо *значај рада* који предузимамо, али трудимо се да га развијемо колико год можемо, па нека *доцније генерације* оцене његову важност, кад он постане само један део у историји рада наших феминискиња.

Ми смо израдиле привремена правила, трасирале правац рада, а Скупштине, које ћемо сваке године имати, утврдиће *ток нашега рада* и *давати директиву,* ради што бољег постигнућа нашега циља.

Поред овога, што сам вам изнела, један део наше активности посветиле смо такође *седницама Лиге за Мир и Слободу*. Овој Лиги припадају до данас *24 народа*, а циљ јој је да развије *дух солидарности међу народима, како би се све несугласице у будуће на миран начин решавале*, и избегли сукоби, који имају за последице све страхоте једног рата, чији смо очевидци били и ми.

Ми смо обећале да ћемо у нашој земљи радити на оснивању једне секције ове Лиге, и молимо вас да нас и на овоме раду помогнете.

Да би смо могле успешно развити и продужити започети рад у Риму, да бисмо могле одговорити обавезама, које смо у име Друштва дале *члановима ових, ново основаних удружења.* а нарочито Мале Женске Антанте чији смо ми и иниципатори, неопходно је потребно да ујединимо рад свих женских друштава у земљи, која имају за циљ заштиту женских права. Дакле, да бисмо то испуниле, неопходно је потребно удружити уједно сва та друштва, како би једнодушна њихова акција у земљи, као и њихова акција у вези са иностранством била ефикасна и снажна. Ова идеја је симпатично примљена у круговима са којима смо до сада радиле у Хрватској и Словеначкој. Мислимо о овоме обавестити и остале крајеве наше отаџбине. Нови управни одбор ставиће себи у задатак да приступи организацији једне чисто *феминистичке Алианције у нашој земљи,* која ће директно стајати у вези са Интернационалном Алианцијом, у чијем Бироу сада имамо свога представника у особи г-ђе Теодоропуло. *А ја сам уверена*, да ћемо овако *сложне и снажне постићи брже свој циљ, омогућити женама* приступ свима друштвеним пословима. Само *заједничким* радом свих чланова

друштва, *када женино учешће више не буде искључено,* може се *успоставити један бољи, правичнији и виши друштвени поредак.*

Милена Атанацковић

О РАДУ ДРУШТВА ЗА ПРОСВЕЋИВАЊЕ ЖЕНЕ И ЗАШТИТУ ЊЕНИХ ПРАВА — САРАЈЕВО

ОД 11-V-1922. — 24-V-1923. ГОД.

Рад друштва у овом периоду кретао се и даље према усвојеном програму од 10 септембра 1919 године.

Ово је четврта годишња скупштина друштва. И у овој четвртој години рада са малим новчаним средствима друштво је настојало да разграна свој рад и идеје приведе остварењу.

Рад на просвећивању жене.

I Аналфабетски течајеви: ови течајеви нису задовољили поред све пожртвованости колегиница учитељица и поред велике марљивости г-ђице Даше Круљ, која је организовала и водила те течајеве. Па не само ми, него сви радници на том пољу увидјели су извјесни немар код неписмених. Да ли је борба за хљебом убила сваку вољу за интелектуалним радом или су криви послодавци (јер то је већином радни свијет) те не упућује своје особље на оваке течајеве.

Друштво је одржало два аналфабетска течаја — један у Дјечијем Обданишту. Овај је течај на завршетку — наставља г-ђица Симха Салом, учитељица IX народне основне школе. Овај је течај примила од г-ђе Мандић са 8 аналфабета. Ученице су 3 служавке, 1 подворкиња, 2 дадиље из Обданишта, 1 праља и једна кројачица. Две су постигле врло добар успјех, 4 добар, 1 довољан и 1 недовољан. Недовољан има ради неуредног поласка. Ученице су у доби од 17—39 година.

Течај није радио три недеље у мјесецу јануару због крзамака у Обданишту, а у априлу рад ускршњих празника.

Други течај је у току. Почео 1 марта. Одржава га г-ђица Расема Бисић, наставница IX народне основне школе у истој школи. Овај течај бројао је 14 аналфабета, које су швеље, везиље и домаћице. Међу њима су 10 муслиманки и 4 јеврејке од 17—36 година. Но на жалост поред јаке воље, труда и тачности наставнице и овај је течај спао на 8 ученица, што се приписује највише индоленцији и немарности њиховој.

Друштво је из својих средстава набавило букваре као и књиге забавне лектире, за вјежбање у читању послије свршеног буквара, које им је и поклонило за даље вјежбање.

Још је један трећи течај отпочела у духанској творници г-ђица Војновић учитељица V народне основне школе, али тај течај није успио, јер су га све ученице једна по једна остављале.

Друштво је одаслало бањалучком друштву за Просвећивање Жене 20 буквара и 100 комада књига „Савјет материма", осим тога расписало је на тјечај за одржавање курсева по среским мјестима с наградом по курсу 100 динара и по 5 динара на свакога аналфабету.

Одбор се увјерио да ни поред све воље и труда појединих учитељица као и материалних, жртава није постигао жељене успјехе, те је узео на себе ту дужност, да поради код госпођа, код којих су ученице у служби, да их уредно шаљу на часове и да код куће раде и вежбају с њима предузете лекције.

Даље да предложи Покрајинској Управи, да наређењима и присилним мјерама примора наш неписмен свијет на уписивање и истрајност у курсу. Да мјеродавним факторима и творницама духана, ћилима и другим, нареди да присиле раднике и да се уписују у течај; да воде рачуна и да течај похађају и да за сваки изостанак претрпе новчану казну.

Предавачицама се овим путем изражава најтоплија захвалност, јер нису жалиле ни труда, ни времена, да унесу мало свијетла међу неуке и заостале.

II Предавања:

Овогодишња предавања — изузев „О жени" и „Узроци и посљедице женског покрета" од г-ђе Р. Чубриловић — Анђелковић, нису се односила на женски покрет — то је био циклус предавања о физичком и моралном одгоју дјетета, као упута матерама, како ће одгојити подмладак бољи него овај на коме је рат оставио своје трагове.

Предавања су текла овим редом:

Д-р Катица Јакшић-Радулашка: Њега дјетета. Ово предавање дијелило се у три дијела и приказивано је филмом у Аполо Кину. Г-ђа Ј. Трухелка: О моралном узгоју дјетета; г-ђа Ј. Чубриловић: Душевни живот дјетета; Г-ђа М. Морача: Дјечје игре и играчке; Г-ђа Д. Круљ: Права и дужности дјетета у породици. Предавања су одржана у Аполо Кину и у сали српске

трговачко занатлијске Омладине, те им се Друштво на исказаним услугама најтоплије захваљује.

Прошле године 28-V Друштво је приредило и једно музичко предавање у позоришној сали. Предавач г. Слијепчевић, предавао је о хармонији, а на гласовиру извађао је г. Меншик. Ово предавање завршило се малим концертом пред пуном дворaном.

Да се идеја женских покрета пренесе и у најзабаченије крајеве, Друштво приређује састанак са ученицама Учитељске Школе, гдје чланице друштва одржавају предавања. Прво од тих одржала је г-ђа Р. Чубриловић-Анђелковић: Узроци и пошљедице женског покрета, а друго г-ђа Георгина В. Гргић: Положај жене на селу и њено просвећивање.

Ради се на томе, да млада, идеална учитељица узме на своја плећа још једно бреме, да поучи и старији неуки нарочито женски свијет, да га тргне на рад и борбу.

Одбор се захваљује Управи Учитељске Школе на сусретљивости и свим учињеним услугама.

III Књижница:

Сваки рад тражи и помагала. Друштво је осјетило потребу, да оснује књижницу, где би уз популарна дјела за аналфабете — снабдјела и дјелима литерарне вриједности особито с погледом на женски покрет. Понајприје би се скупљала дјела књижевника — жена те оних, који су писали о жени а свакако и друга дјела литералне и научне вриједности. Оваква књижница тек је у пројекту, јер зато требају велике суме. Покушали смо тек с апелом на наше књижаре да нам у почетку помогну својим поклонима.

Књижаре су се најприправније одазвале и Друштво им се захваљује на њиховој пажњи.

Скупљено 148 комада, а даровале су ове књижаре:

Ђурђевић 61 ком.; Хрватска Књижара 5 ком.; Катан 3 ком.; Бухвалд 4 ком.; Финци 11 ком.; Студничка 2 ком.; Милановић 15 комада.

Осим тога даровале су и двије чланице одбора: Д-р Стака Бокоњић 9. ком., и г-ђа Р. Чубриловић-Анђелковић 6 комада.

Још има нешто буквара а и популарних књижица које је Друштву даровао Здравствени Одсек и то: 300 комада *О одгоју дјетета*, и 100 комада *Хигијена жене*. Ове књижице ће се употребити за аналфабетске течајеве, а растуриће се и у провинцију.

Друга тачка програма — Заштита жене — заштита њених права

Прво: заштита жене с економског гледишта.

Рат је многу жену повукао из њенога мирнога запећка у живот — у борбу — да прехрани себе — породицу. Неискусна, недорасла тој борби или је запала у ужасну бједу или била предмет искоришћавања и пропала физички и морално.

Да би Друштво донекле побољшало њене прилике и да би заштитило незапослене жене — постаравши се да им зараде нађе, основало је „Канцеларију за намештање женскиња".

Ж. Канцеларију је основала г-ђица Љубица Љубичић по чешком узору и драговољно, без икакве награде, упутила је управницу у рад, долазећи често у канцеларију сама је надгледала рад исте. За канцеларију је прописан посебни правилник према коме исту издржава друштво. Надзор над радом канцеларије воде двије чланице одбора, а задаћа је канцеларије да намјешта женске радне силе према њиховим способностима. Одбор је за управницу канцеларије изабрао учитељицу Теодору Шушљић, која врши све канцеларијске дужности. При оснивању канцеларије изашла нам је Покрајинска Управа у сусрет, давши нам просторије за канцеларију и нешто намештаја, исто тако и Дирекција Учитељске и Више Дјевојачке Школе.

Неке књижаре дале су нам писаћи прибор и неке трговине такође неке потребне ствари поклониле су нам заузимањем одборнице г-ђе Јовановић, која је не жалећи труда ишла и сабирала за канцеларију те поклоне. Друштво је пак набавило све потребне књиге за вођење канцеларије, по којима се посао води.

Иако је одбор имао у виду да овом установом потпомогне све незапослене жене, ипак је то ишло потешко, нарочито са интелектуалним радницама, које су се врло много јављале. Канцеларија их је савјетима потпомагала, јер су се послодавци врло слабо јављали за ову врсту радница иако се агитовало на све стране. Већина намјештеница су физичке раднице, оне су се намјештале често јер је и потражња тих врста радница била већа. Испочетка се јављало много више радница него послодаваца, но у пошљедње вријеме нарастао је број послодаваца.

То се оправдава тим, јер сваки послодавац више воли узети дјевојку из Канцеларије, него из обичних посредничких завода, јер ове имају надзор пошто госпође из одбора надгледају и брину

се за њих, — посредовање се врши бесплатно, а у посредничким заводима уз велику наплату.

При том свака молитељица мора донијети свједоџбу да је здрава стога се послодавци обраћају овамо. Канцеларија настоји да их задовољи, а такође пази и на куће гдје ће молитељицу намјестити. Од оснутка канцеларије до данас пријавило се свега 160 жена и 54 послодавца. Намјештено је свега 40 жена.

Разлог што нису сви послодавци добили што су тражили је тај, што се многе пријављене раднице просто нису ни обраћале кад су чуле шта се од њих тражи.

Канцеларија се бринула и за аналфабете питајући сваку радницу зна ли читати и писати, говорећи им какве би користи имали од тога и да би обука била бесплатна. Било их је 5 муслиманки, које су обећале али на томе је и остало: никад више не хтједоше доћи.

Пошто ова Канцеларија није била изричито наглашена у правилима, позвала је Полицијска Дирекција Друштво да допуни своја правила. Тако је сазвата 9 II ванредна скупштина и ту је допуњен чл. 4 друштвених правила који гласи:

Друштво ће радити на остварењу својих циљева слијеђеним средствима:

а) Приређивање конференције и сазивање јавне састанке утичући тим путем на развијање женине друштвене свијести.

б) Организовање течајеве из просвјетно-културне-социалне, васпитне, моралне и естетичке области развијајући женин дух у свим правцима.

г) Посредовање код владе у свима случајевима гдје су било законом, било уредбом, или ма каквом одлуком, повријеђена женина права начелно или појединачно.

д) Одржавање покренути часопис „Женски Покрет“ и издавање пригодне популарне списе.

Чл. 4 допуњен је на ванредној скупштини овим пасусом:

е) Оснивање разне корисне установе, које ће помоћи и олакшати морални и материални положај жене — као завод за намјештање, пансион, радионице и т. д.

Друштво је преко јавности обавјестило и провинцију о оснивању и задаћи Канцеларије, те се већ и провинција обраћа на Канцеларију.

Још при оснивању Друштва основана је једна установа, која ће жену потпомоћи у њеним најкритичнијим данима — при порођају.

V Матерински Дом већ је сишао с дневног реда, тек ћу напоменути у колико је у овом периоду засијецао у Друштвени рад. При оснивању Дома Друштву су обећане три субвенције за издржавање и то: Од Здравственог Одсјека, Градске Опћине и Државне Заштите. Друштво је отворило Дом и опскрбило га свим потребним намјештајем, нашло управницу, а хигијенски надзор вршиле су лијечнице чланице одбора Д-р Маша Живановић, Д-р Катица Јакшић, Д-р Стака Бокоњић и Д-р Мара Куртовић.

Осим тога дежурале су и остале чланице одборнице.

Међутим изостадоше субвенције. Друштво, без материалних средстава, није могло само финансирати, те стога чланице одбора иду по банкама и подузећима, да нешто скупе, да се та тако потребна установа не затвори. Судјелујући код Дјечјег Дана, добило је Друштво трећину прихода и тако је тада била ријешена криза Материнског Дома. Кад се и тај новац потрошио, друштво је предало Дом Државној Заштити, док се друштвене прилике побољшају. Државна Заштита намјестила је своју управницу, а Друштво је и надаље задржало хигијенски и морални надзор. Али се прилике у Дому све више погоршавају, чак и јавност је неколико пута иступила и писала о мизерним приликама у Материнском Дому. Криза Дома била је неизбјежива. Друштво није могло све своје силе концентрисати на Матерински Дом и нису му дозвољавале материалне прилике. Дошло се на идеју да се оснује једно друштво, које ће се специално забавити питањем Материнског Дома и сачувати га од расула. Иницијативом Друштва сазват је састанак жена 20 октобра гдје је Д-р Катица Јакшић говорила о Материнству, о потреби Материнског Дома и о његовом садашњем стању. Тако је основано Материнско Удружење, које је преузело Дом, а Друштво им је поклонило сав намјештај, који се тамо налази.

VI Курс у Какњу:

Друштво није ограничило свој рад у мјесту, него га проширило и на провинцију. Тако је у споразуму са Друштвом г-ђа Савка Милићевић отворила један шивачи курс у Какњу.

У тај курс уписало се 20 ученица, које уче шити и уједно цртати кројеве.

Друштво је послало учитељицу за тај курс, побринуло се код Рударске Управе за просторије, те испословало двије потпоре: 1000 динара од Министарства Трговине и Обрта и 600 динара од Трговачко-Обртничке Коморе. Течај је отпочео 15 марта и

трајаће шест мјесеци. Према извјештају учитељице и г-ђе Савке Милићевић рад у курсу веома напредује. Према потреби отвориће се један аналфабетски течај.

Заштита жене с правнога гледишта. Полицијска Дирекција па и Окружни Суд извјешћује Друштво о малољетним кажњеницима.

Друштво се обратило својој Централи у Београду а упливисаће и на државу, да се уреди једно поправилиште за овакву дјецу да би се спасла од потпуне пропасти, или да се приме и дјеца из Босне и Херцеговине у једно од већ постојећих поправилишта.

Даље се брине за неправде нанесене жени у служби. Друштво је на интервенцију удатих учитељица ради њиховог половичног додатка одаслало брзојав Финансијском Одбору — да се једнак рад — једнако плаћа.

Даље у приватном породичном животу Друштво је имало неколико интервенција а ствар су уређивали и то с успјехом гг. адвокати Д-р Цистлер и Д-р Видовић, који су своје услуге бесплатно друштву понудили. Друштво им се захваљује у име своје и у име оних жена, којима су услуге учинили.

Друштво је сарађивало са свим културно-просвјетним и хуманим установама. И ако хумани рад не спада у програм друштва, учествовале су чланице у приређивању Дјечјег Дана и при прослави дана културних друштава: Просвјете, Напретка, Гајрета и Беневоленције.

Одбор је својски настојао да се друштвени рад прошири у свим правцима. Сједнице су се држале сваке седмице а било их је до сада 38 редовних и једна ванредна.

Да би се покрили трошкови око оснивања и вођења канцеларије ишле су чланице одбора г-ђе Грђић, Поповић, Спахић и и Хабијанац по банкама и подузећима и сакупили добровољне прилоге. Друштво се најљепше захваљује чланицима на њиховом труду, а даровательима на њиховом прилогу.

Друштво се још захваљује уредништву: Вечерње Поште, Југословенског Листа, Српске Ријечи и Народа, који су нам често бесплатно уврставали белешке.

У овој години уписали су се као добротвори Друштва с прилогом од 250 динара г-ђа Зора Јокић, г. Јован Дучић, пјесник, Д-р Стака Бокоњић. А као утемељачи с прилогом од 100 дин. гђе: Милка Мичић, Иконић Даница, Млинаревић Драга,

Стојановић Мара, Загорац Љубица, Шкоро Вукосава, Остојић Јованка, Стакић Десанка, Моравац Мара, Иванишевић Илија, Алма Хорват. Друштво овим путем изриче захвалност поменутим члановима.

Настојала сам, уколико ми је пошло за руком да укратко прикажем рад друштва у овој години. Средства су била ограничена, али с много воље и труда прелазили смо преко запрека и настојали да рад развијемо у разним правцима.

Настојали смо још да друштво подигнемо над све племенске и страначке размирице, које трују и уништавају данашњи живот и бацају пометњу и неповјерење међу свијет.

Апелујемо стога на свјесне жене и све пријатеље овога друштва, да заједнички подигнемо и приправимо жену да часно изврши задаћу коју ће јој скора будућност намијенити.

Војислава Јанковић.

О РАДУ ДРУШТВА ЗА ПРОСВЕЋИВАЊЕ ЖЕНЕ И ЗАШТИТУ ЊЕНИХ ПРАВА — БЕОГРАД 1922—1923.

Управа се и ове године врло много посветила одржавању домаћичких курсева по селима. Специалан извештај о њима поднеће г-ђица Даринка Лацковић, шеф секције домаћичких школа, која је ванредном способношћу и великом љубављу према том задатку, организовала, водила и надгледала ове курсеве.

При одржавању домаћичких курсева наишло се на врло мали број стручних лица, зато је Управа одржала течај за помоћнице учитељицама тих курсева уз сарадњу Министарства Просвете. Курс је трајао три месеца, од 1 октобра до 28 децембра 1922. Њиме је управљала г-ђа Србијанка Михајловић, квалификована наставница, постављена од Министарства Просвете. Курс је похађало десет ученица. По завршетку оне су добиле сведочанства, на основу којих их је Министарство Просвете распоредило на рад.

Управа је продужила рад на одржавању курсева за прављење шешира, за кројење и шивење хаљина. Ти курсеви су одржавани у просторијама Клуба. Њима је руководила секција шивења и кројења. Секција је поверена г-ђи Соји Јовичић, шефу

и г-ђици Дани Миленковић, секретару те секције, које су са необичном истрајношћу стално водиле надзор над радом истих. Курсеви су почели 13 новембра 1922 а завршени су 23 маја 1923. За то време одржано је пет курсева за прављење шешира и два курса за кројење и шивење хаљина. Први су трајали по два месеца, а други по три месеца. Укупан број ученица курса за прављење шешира достигао је цифру до 244. А курс за шивење бројао је 53 ученице. Ученице су израдиле 1464 шешира и око 200 хаљина. По навршеном курсу све ученице добијале су дипломе с оценама. Испитима је присуствовао увек инспектор или изасланик Мин. Трговине и Индустрије. Курсеве су похађале: студенткиње, чиновнице, чиновничке жене и оне девојке које су по свршеном курсу добиле места код модискиња са почетном платом од 900 динара месечно.

Секција за конференције и забаве организовала је од октобра 1922 до маја 1923 г. деветнаест конференција, двадесет матине-а, два у корист домаћичких школа, једно књижевно матине и три забавне вечери.

Конференције су одржане следећим редом:

15-X-1922; Вера Јовановић: Жена у данашњој Немачкој.

12-XI-1922; Никола Вулић: Жена на Истоку у старо доба.

26-XI-1922; Милан Јатић: Право жене и васпитање — са дискусијом.

3-X-1923; Љубица Живковић: Проституција — са дискусијом.

10-XII-1922; Војислав Николајевић: О Метерлинку.

17-XII-1922; Др. Ленард: О пољској жени.

24-XII-1922; Пера одавић: О радостима што их вечне тајне изазивају.

31-XII-1922; Мил. Савковић: О Ади Негри.

21-I-1923; Федор Никић: Жена и култура.

11-II-1923; Федор Никић: Социолошко гледиште на Женски Покрет."

18-II-1923; Глигорије Петров: Чисте радости.

25-II-1923; Сретен Аџић: Сјајна будућност наше отаџбине.

11-III-1923; Др. Лотрић: Жена у социалном законодавству код нас."

25-III-1923; Јелена Димитријевић: Американке.

1-IV-1923; Др. М. Ђ. Поповић: О васпитању женске деце.

22-I-1923; Јелица Јевђенијевић: Улога мајке у сексуалном васпитању деце — са дискусијом.

29-IV-1923; Др. Ђ. Ђорђевић: О сексуалном васпитању омладине — са дискусијом.

13-V-1923; Петар Илић: Из области сексуалног васпитања.

27-V-1923; Др. Ал. Ђ. Костић: О сексуалном васпитању — са дискусијом.

Друштво има свој фонд за Издавање Дела Југословенских Женских Књижевника.

У сталној жељи да се женски рад према својој вредности истакне и награди, Управа је дошла на идеју удруживања материалних и моралних могућности за извођење тога. Зато је преко својих делегата предложила Женском Савезу да оснује Фонд за Издавање Д. Ј. Ж. К. Управа Савеза је то прихватила, материално потпомогла и уступила га Женском Покрету. Управа је почела са Фондом за И. Д. Ј. Ж. К. дајући тиме пример и правац Женском Покрету да у будуће ствара сличие фондове за потстицање и друге женске активности.

Фонд је откупио *Плаву Госпођу*, роман Милице Јанковић за 18000 динара и *Природа и Деца* приповетке за децу од Милице Јанковић за 5000 динара.

До сада је Управа издала у 10.000 примерака приповетке за децу *Природа и Деца* са илустрацијама Милице Чађевић.

У погледу утицаја на измену у нашим законима за побољшање положаја жениног разумљиво је да се није урадило готово ништа, јер и наша скупштина не ради на законима ништа. Кад смо казали: готово ништа, значи да је ипак нека законска измена учињена за добро жене.

То је било приликом доношења Уредбе Министарства Пошта и Телеграфа о чиновницима поштанског реда. Том уредбом жене поштари и телеграфисте изједначене су са мушкарцима у погледу звања и плата. А пре тога добиле су указ' на чему је Управа такође радила. Управи је врло пријатно да може с овога места да констатује да данас има једног женског секретара, неколико жена управника поште. (Жене су и до сада толико пута вршиле ту дужност, али без звања и плате управника поште).

У погледу заштите права поједине жене, Друштво је забележило ове случајеве:

1) По молби једне жене лекара која је служила у државној болници са почетном платом 32 године. Управа је порадила у Законодавној Скупштини да јој се дâ одговарајућа плата њеном

службовању коју има и мушкарац лекар. Скупштина је удовољила тој молби.

2) На своју представку Управа је добила решење од Инвалидског Суда да је примљена за потпуног инвалида једна телеграфискиња, која је радила на војном телеграму за време непријатељског надирања и од чега је нервно оболела.

3) Подношење тужбе од стране Управе Градском Суду против једног мужа који се при бракоразводној парници користи потплаћеним и лажним сведоцима.

Резултат по овоме случају још се не види.

Као и у горња два случаја и овде је Управа изаслала своје делегате да усмено поткрепе те представке.

Има једно поље рада, у погледу индивидуалног заштићавања жене, које је најболније, а којем је Управа пришла са нарочитом пажњом, са нарочитом љубави. Тиче се једне нарочите врсте жена, како то наша средина вели, или како их је управо наша средина и начинила, тиче се такозваних проститутки. Нигде већих злоупотреба закона и прописа, који су и сами по себи наказни и не одговарају делима на које се односе, него што је овде. Нигде већег изливања самовоље претпостављених власти као према тим незаштићеним створењима.

Управи би било најмилије да може при доношењу санитетских закона извојевати потпуно уништење легалне проституције. Не могавши то учинити, Управа је дошла у додир појединачно са многим овим несрећним женама, преко својих нарочитих делегата, отворила им вољу за рад, и пробудила љубав за нормалан живот (јер треба знати да она код њих, у већини случајева није убијена); створила им места на којима их је запослила. И Управа може са посебном врстом задовољства да каже, да их данас има запослених на броју седам, које потпуно савесно и марљиво раде своје послове.

Управа ће и при даљем своме раду на овом пољу да стоји на гледишту: оспособити жену за рад, економски је ослободити, па ће бити слободна и од белог робовања. Према држању државе у том питању, Управа ће тражити потпуно укидање проституције а с друге стране кажњавање жене нераднице, као и сваког другог нерадног друштвеног члана, од стране полициских власти.

Управа, да би обезбедила живот једне удовице са шесторо деце, примила ју је за своју питомицу, те је овде свршила бабички курс, за који је Управа поднела све трошкове. За време њеног школовања Управа је збринула по домовима њених шесторо деце.

Управа је скупљала прилоге за подизање споменика Незнаном Јунаку.

Са милосрдним сестрама из Бата Корчуле Управа је порадила да се добије новчана потпора од Председника Министарства, и новчана и у натури потпора од Министарства за Социјалну Политику за гладне у томе крају.

Управа је одржавала свој орган *Женски Покрет;* 1922 године лист се не само издржавао него је исплатио и дуг из 1921 год. од 5000 дин. и ако су се и чланци хонорисали. Листом је администрирала једна управна чланица са љубављу и потпуним разумевањем.

Због тога је Управа проширила лист. Од јануара 1923 *Женски Покрет* излази на три штампана табака сваког месеца, изузев јули и август. Због већих режиских трошкова, нарочито штампе, Управа је била присиљена да повиси годишњу претплату на 50 дин.

Због болести г-ђе М. Милојевић, потпредседнице и уредника *Женског Покрета* позвана је г-ца Катарина Богдановић да се понова прими уредништва. Г-ђица Богдановић уређује лист од априла.

Можда највећу бригу задавала је Управи најомиљенија установа друштва — наш Женски Клуб. Одржавање Клуба, са овако необезбеђеним финансијским средствима, врло је много борбе изискивало.

У Клубу се давао ручак за чиновнице и студенткиње по цени од 300 динара доцније 320 динара месечно. Осим тога могао се добити преко целог дана чај са закуском. Клуб има и своју читаоницу са свим дневним листовима и малом библиотеком.

Па ипак, не смемо а да не кажемо, са жаљењем, додуше, да Клуб није посећиван у оној мери у колико он пружа угодности, па према томе није се могао из својих прихода ни издржавати. Є тога је Управа издавала просторије Клуба „Материнском Удружењу“, „Цвијети „Зузорићевој“, па и приватним лицима.

Приредила је три изложбе женских ручних радова, две изложбе слика и изложбу словеначких народних чипака.

О краљевој свадби у Клубу се хранило око педесет жена, делегата разних друштава из целе земље. А приликом посете Сокола из Јужне Србије храну су примала 120 лица.

Још један део Управиног рада у овој години, за који Управа мисли да је такође важан, јесте долажење у додир са феминискињама које су посетиле Београд. Међу њима била је Францускиња г-ђа Симон, председница феминистичке организације у Паризу. Затим председница Друштва Нових Жена из Букурешта г-ђа Куку, г-ђа Ђини Алесандрис из Рима.

Све ове госпође, на наше велико чуђење (јер Управа није била много задовољна резултатима свога рада) изненађене су врло интенсивним радом нашег Друштва, и његовим, како оне веле, за кратко време стеченим успехом.

Г-ђа Симон нам је казала да оне у Паризу немају листа, немају клуба, немају овај начин за оспособљавање за рад женског света, који води потпуној и правој независности жене.

Г-ђа Куку председница Румунских Нових Жена била је не само изненађена, него просто задивљена, како је то сама казала. Она је однела табаке исписане, које је већ и штампала у једном румунском листу, о раду нашег Покрета.

На крају Друштво овог пута може да забележи много већи број пријатеља који су га материјално и саветима потпомагали да истраје у своме раду.

Вера Јовановић.

Извешшај Секције Домаћичких Течајева за сеоске домаћице

Пре него што пређем на излагање рада ове Секције хоћу да кажем о узроцима који су нагнали Женски Покрет да организује ову врсту течајева.

Чује се да многи замерају нашем друштву што се је бацило и на ову врсту рада, сматрајући да ово у његов делокруг не спада. На први поглед изгледа да је тако. Јер, Женски Покрет је иставио као свој циљ: сва права жени која има и други члан друштвене заједнице—мушкарац. Значи циљ му је: жена као пуноправно, слободно, независно људско биће. Женски Покрет сматра да ће жена слободна и независна постати тек онда, када својим савесним трудом буде стицала издржавање за свој живот — када буде себе осетила као правог радног чиниоца друштвеног. Отуда је друштво сматрало да му је једно од најјачих срестава за по-

стизавање правог циља: оспособљена жена за рад, и то темељно оспособљена. Зато нека се нико не чуди да Женски Покрет ствара могућност нашем варошком женском свету да изучи и неке врсте заната и професија например: кројење и шивење, прављене шешира, спремање за бабице, нудиље и т. д.

Према томе зар би могао Женски Покрет да остане по страни од жене из народа, наше сељанке која у највише случајева живи врло тешким животом зависна и од незнања свога мужа и од незнања свога рођенога.

Кад кажем од незнања свога мужа зависи, хоћу да потврдим ону истину: да наша жена сељанка не би била изложена онолико често болестима и запуштености сваке врсте, да има поред себе друга свесна шта је жена као жена, жена као мати, жена као кћи, жена најзад као саучесница у зидању њиховог заједничког живота. Свега тога несвестан је наш сељак као и сељанка. Женски Покрет налази да му је дужност дизати сељанку, развити у њој свесно, радно биће, развити у њој свест о достојанству њеном као људског бића и важност њене улоге у животу. Жена сељанка још спава, она живи у тами јер је неписмена, њу треба пробудити и упутити. Просвећивањем сељанке просветићемо наш цео народ на селу.

Женски Покрет верује да ће то најлакше постићи преко домаћичких течајева, сматра да је домаћичка школа светиљка којом ће наша сељанка пробити мрак у коме сада живи.

Први домаћички течај отворен је у Пожези (ужичкој) прошле године 1 јануара а завршен 30 марта. У школи је било 20 ученица. Ова је школа била на интерној основи. Школу су водиле наше вредне стручне чланице госпођице Главинићеве. Испитна комисија изразила је своје дивљење за сјајан успех за онако кратко време. На испиту од нашег друштва била је госпођица Малвина Гогић професор.

Други течај отворен је у Кули—Пожаревац 20-II а завршен 7-IV прошле године. Овај течај трајао је шест недеља због пољских радова. У њему је било 20 ученица — 19 неписмених. Овај течај био је на екстерној основи, течај су водиле госпођице Даринка Лацковић и Ана Парчетић. На испиту била је наша чланица госпођица Мира Илић.

Трећи течај отворен је у Крупњу 22-V а завршен је 22-VII-922. године. Ученица је било 14. Овај течај био је на интерној основи. Течајем је руководила стручна наставница Министарства Просвете

госпођа Бисенија Лукић са госпођом Савком Јовановић. Успех је био одличан. Има нарочити извештај школског надзорника у коме се врло похвално изразио. На испит од стране Друштва делегирана је г-ђица Даринка Лацковићева.

Четврти течај отворен је у Блацу (окр. топлички) са интернатом. 22-V а завршен 23-VII-922 Ученица је било 16. Ову је школу водила стручна наставница госпођица Мара Страхинићева. Из извештаја који је поднео изасланик Министарства Просвете може се видети да је и овде показан сјајан успех. На овоме испиту од нашега друштва присуствовала је госпођица Даринка Лацковићева.

Пети течај отворен је на интерној основи у Великом Шиљеговцу 5-VI а завршен је 27-VIII. ученица је било 16. Ову школу су водиле госпођице Ружа Николић и Јелица Радуловић. Ова су деца била врло млада и ипак је успех био врло добар. Делегат нашега друштва била је госп. Даринка Лацковићева.

Шести течај на екстерној основи отворило је Министарство Просвете са нашом сарадњом у Поскурицама (Шумадија) 29-VIII. а завршен је 29-X-922. год. Течајем је руководила госпођица Мара Страхинићева са помоћницом г-ђицом Роксићевом. Успех је био одличан према извештају г. начелника Радојевића и г. Јове Поповића. Делегат нашег друштва била је г. Лацковићева.

Седми течај отворен је на екстерној основи у Пругову (окр. пожаревачки), 5-XI а завршен је 5-I-923 год. Ученица је било 20. Течај је водила г. Лацковићева са г-ђом Аном Парчетић. На молбу г-ђице Лацковић одржала је сестра Американка Мис Стотон са госпођицом Добрилом Главиниићевом предавање о породиљи и нези одојчета. На испиту од наших чланица биле су г-ђа Бешевић и г-ца Надежда Петровић.

Осми течај отворен је на интерној основи у Лазаревцу 21-XII а завршен је 26-III-923 год. са 18 ученица. Наставнице су биле вредне и стручне чланице г-це Главиниићеве. Према извештају успех је био одличан. На испиту од стране нашега друштва присуствовале су г-це Зега, Јовановићева и Станојевићева.

Девети течај отворен у Великом Селу (окр. Пожаревачки) 15-I а завршен 30-III ове године. Ученица је било 24 и био је на екстерној основи. Течај су водиле г-ђа Ана Парчетић и г-ђа Савка Јовановић. Успех је био врло добар. На испиту су биле присутне од наших чланица г-ђе Јелица Јевђенијевић, Јаковљевић и г-це Јовановић и Лацковић.

Десети течај отворен је понова у Лазаревцу са 12 ученица на интерној основи. Течај води стручна наставница Министарства Просвете г-ца Миљковићева са г-цом Олгом Удицки.

Пошто је друштво свакодневно добијало молбе са села да им се отварају домаћички течајеви, друштво је умолило Министарство Просвете да му да помоћ да може отворити курс за помоћнице школа. Друштво је добило помоћ у суми од 15.000 динара и наставницу за тај курс. Курс је отворен 1-X-922 год. у нашем клубу. На овом курсу спремиле су се 11 помоћница и показале леп успех за три месеца благодарећи г-ђи Бисенији Лукић, која је израдила програм за овај курс, и управитељци Србијанки Мојић, која је водила овај курс.

Све курсеве на селу потпомагали су: Министарство Просвете Земљораднички Савез и Здравствене Задруге. Шеф домаћичке секције одржала је два аналфабетска течаја без награде од стране друштва и Министарства Просвете, исто тако предавала је ручни рад двема школама. Од те уштеде друштво је могло да награди наставнице ових течајева. Друштво ће у овој години образовати низ ових течајева. Молбе од стране сељака једнако пристижу, само на жалост материалних средстава има мало и молби њиховој може се у маломе удовољити. После свих свршених течајева Друштво не напушта свршене ученице. Чланице их обилазе да се увере о њиховом примењивању знања у кући. Г-ђице Главинићеве, које су обишле своју децу, потпуно су задовољне. Исто тако обишла је своју децу у Кули и Пругову г-ца Даринка Лацковићева и поднела извештај о раду те деце у кући који потпуно задовољава.

Даринка Лацковићева
члан Управе.

„О, ВРЕМЕНА, О, НАРАВИ!“

Код Десанке Н. скупило се неколико њених другарица. Оне су јој тај дан тражиле, да се могу слободно наразговарати, и она им га је дала. Једанпут месечно. И после пола године све су тврдиле да им је то најпријатнији дан. Нису лагале, ни правиле сплетке, али су воледе „да знају истину“ и да прорешетају јавне и тајне тајне свих познаница и познаника. Међу собом су биле искрене и воледе су се.

— Слушај, Десанка, а где је онај твој лепи рођак с којим си нас некада давно упознала? — упита црнпураста и враголаста Јелица. — Који? Ја имам неколико рођака.

— Звао се, чини ми се, Драгутин. Био је плав, врло леп и елегантан.

— Ах, да, Драгош — рече Десанка и нека сенка јој пређе преко лица. — Овде је.

— Бога ми ја сам мислила залутао у какву европску престоницу.

— О, њему је и у Београду добро — упаде друга, најстарија другарица. — Он је на великом положају. Виђам га и увек ме поздрави. Врло је фини.

— А је ли жењен? — упита Јелица.

— Није — одговори Десанка.

— Па што га не доведеш кад је мешовито друштво?

— Не говорим с њим.

— Зашто? Откад?

— Има више од десет година. Још пре рата сам се посвађала.

— Како си смела! И какав је то крупан узрок морао бити?

— Па и није баш крупан — одговори домаћица и замисли се.

— Испричај нам.

— Не могу. Требало би да почнем издалека. Накратко не вреди.

— А ти нам дај још по шољу чаја и још по парче торте, па причај колико хоћеш. Иначе је данашња кроника била сасвим мршава.

Десанка се опирала, али кад навалише, попусти. Пошто их прво љубазно послужи, отпоче:

Видите да ми је стан неудобан. То ме прати од детињства. Увек исто кукање. Онда сиротиња, сад оскудица у становима. И тако ће непрестано док ме не сместе у најтешњи стан у коме нећу више кукати, али над којим ће за мном кукати.

Била сам мала. Седели смо у лепој улици у једној старој врло ниској кући која је имала четири пута по собу и кујну. Ми смо имали последњи стан.

У првоме је становала јагодинка Баба Митра са својим сином штампарцем. Од Јагодине јој остао само нагласак, иначе је она заборавила и своје родно место и своје детињство и била је права београдска беда. Ћудљива: некад се смеје с нама и допушта да јој се ругамо за њено „гу“ и „га“; а некад неће ни да отпоздрави. Била је зле воље кад је била гладна. А кад купи пасуљ, весела је за три дана. Пристави да га кува, кад проври она оцеди ону прву воду, посоли је, метне алеве паприке, надроби хлеба и руча, а пасуљ остави за сина, за сутра и за прекосутра.

Син њен, мали, црномањаст и врло мршав, био је мио младић и мени је било пријатно кад ми он штогод каже, или кад ми на улици, као да сам велика, скине шешир. Он је био слагач у штампарији и издржавао матер и себе. Изгледа да није знао пошто је шта на пијаци и није схватао колико се његова мати мучи. А она би, чим јој он преда целу своју плату, одмах одвојила за кирију, а са остатком натезала и колико је могла крила своју глад од њега.

Кад је била добро расположена, причала је како су протеривали краљицу Наталију и како је њен син, тада још дечко, рањен у руку и остао сакат. Показивала је неку молбу и сањала о доласку краљице Наталије и о њеној месечној помоћи коју ће њен син добијати због те леве сакате руке.

Краљица је долазила, али помоћ није дошла и баба Митра није могла сакрити немаштину од свога сина. Он се разболео. Није га могла излечити ни својом глађу, ни молитвама, ни љубављу својом. И умро је њен послушни добри син који ју је тако много волео, који је целу плату њој давао, и однео је у

гроб своју сакату руку која је хтела да брани лепу и љупку протерану краљицу.

Баба Митра која није више могла да плаћа шеснаест динара кирије иселила се одмах у неки ћумез близу гробља. И убрзо је умрла. Рекли су да је од глади умрла. Ако хоћете да вам буде лакше, не морате веровати. Јер, кад је већ била близу гробља, могла је просити. Уосталом она би досад умрла и од старости. Познаници су тада говорили да није погрешила што је умрла.

У њен се стан уселила нека баба Милка и њена кћи госпођица Драга која је била лепа, и радила у Монополу Дувана и чекала каквога принца да дође да је запроси. Изгледа да га је већ поодавно чекала и њена истинска лепота почела је да вене од чекања, што срећом, једино она није опажала. Она је мене хватала да јој преписујем неке преклињуће и очајне љубавне песме и нудила ми једну своју књигу „Девојку са улице“ да читам. Морам признати, у своју корист, да сам ја ту девојку волела (не, ту са улице; њу нисам ни читала, већ госпођицу Драгу) иако је била смешна.

У другом стану седела је Сеша, пуначка, мала, свежа, црномањаста жена која је увек имала по једно мало дете, а никад није имала велико дете. Чим одрасте, дивно, здраво, паметно, разболи се од какве заразе и умре. Једно јој је за три дана умрло од шарлаха. И тада моје сестре, браћа и ја нисмо шест недеља смели ићи у школу иако болесно ни мртво дете нисмо ни видели поред све своје жеље и страшне туге за њим, иако смо далеко обилазили чак и врата њиховога стана. Не сме се ништа рећи против предострожности власти, јер је заиста страшно однети заразу у школу. Али детињи отац који је био касапин од првога дана обољења до последњега дана нашега карантина ишао је на пијацу и продавао месо многим домаћицама нашој мајци, моме директору и служавци господина директора који је лечио малога.

Сеша је била врло добра и мила. Она и моја мама су представљале неко господство у нашој кући. Колико се сад сећам она је била врло флегматичне нарави: никада се није посвађала са својим мужем, нити му кадгод пребацила што пијанчи, чак се ни мојој мами није никад пожалила. Мора да је она признавала суверенитет мушкараца. Сва њена брига била је ручак и деца. Њен муж је плакао кад би које дете умрло и још горе лумповао; није му никад у животу пало на ум да је може бити

он сам крив што деца умиру. Да није увек имао закрвављене очи, он би био врло леп. Личио је на господина и дружио се са господом. Био је духовит и врло лепо је певао. Мени је било увек невероватно што је он касапин и питала сам га ко му коље волове. Он се насмејао и казао ми да би могао заклати и човека само ако би му ко зајемчио да неће бити кажњен.

Друговао је са господом: ишао у лов, пецао рибу, возао се у чамцу, и пијанчио, али није био ни охол, ни удворица. Он се понашао према њима као према себи равнима и изгледало је да је сасвим задовољан својим касапским позивом. Међутим баба Ката, његова мајка, казала ми је једанпут да ју је грдио кад је био пијан што га није тукла кад није хтео да иде у школу. Поред симпатија за Сешу и њенога мужа ја сам врло волела и њихово ловачко псето, велико као теле, које је у зубима носило штап свога газде и уопште било боље васпитано, него многи људи.

Као према господи, тако се исто шаљиво понашао и према „протувама и гладницама које су долазиле само да се наједу и напију“ — како је моја мама говорила. Долазио је неки Љуба, човек циновскога раста, који никаквог занимања ни дужности није имао, осим да донесе Сеши меса из касапнице и да се сваке њихове светковине опије. И његова жена Живка је долазила да испразни лонце, да олиже тепсије и да испије остатке из туђих чаша. Била ми је као куга страшна. Пушила је, пила, била је вашљива и смрдљива, а говорила је промуклим разбојничким гласом сувише учтиве и извештачено отмене речи. Једаред је причала како има већ дванаест година откад је удата, „управо шест брачних и шест небрачних година“. Она је говорила кроз нас, а ја сам била дете, и питала сам после њеног одласка: — Шта је то „шест мрачних и шест немрачних година“? Газда Таса ме је после много исмевао због тога.

Баба Ката је врло лако могла носем да дохвати земљу толико је била погурена. Била је ружна и мршава, имала је велики трбух и велику округлу грбу. Али је имала добро срце, и никад не би заискала да се и њој купи нешто од одела. Сва је била у закрпама, и непрестано крпила закрпу на закрпу. И њу није хтео да узме Бог. А децу са црним очима и руменим образима, децу у кадивеним хаљиницама односио је сваке друге или треће године.

Сав тај свет био је расположен да прича и сваки је имао чиме да се хвали.

Баба Ката је вечито потплитала неке избледеле чарапе које су биле већ сасвим шарене од разног доплитања. Мене је увек молила да јој „утнем“, да јој уденем игле. Јер су јој ту и очи и наочари отказивале послушност. И из захвалности ми је причала о својој младости. Била је родом из Земуна и кад јој је било шеснаест година удала се у Београд без мираза, јер је била лепа и врло стасита.

У трећем стану била је пиљарица Јела и њен чича. Њој је било двадесет и осам а чичи шесет година. Преварила је проводацика: рекла јој да му је близу четрдесет. Она је била плава, висока, богињава у лицу, врло мршава и кошчата. Имала је млађег брата и сестру истог тога типа. Сестра јој је била разведена, често је долазила и на машини шила војничко одело. А брат јој је целога лета рибао купус у дворишту и слагао га у каце да се укисели и целе зиме продавао тај кисели купус.

Имала је још једнога брата, најстаријег, који је у некоме заводу био кувар. Он ни у чему није личио на њих: био је фини, миран и добар. И много је волео своју жену која није била ни лепа, ни паметна, ни добра.

Чича је био мали, дебео, сед, глуп и добродушан — и ћифта од главе до пете.

И комшиница Јела је била врло љубазна и умела је лепо да прича, али је имала опак и прљав језик кад се наљути. Они су били од простијих. Али су били срећнији од нас, бар тако сам ја тада мислила.

Изненадили су нас једнога дана: добили су на лозу 10.000 данара. То је онда био велики новац. Целе ноћи су пили и певали. Наша соба је била до њихове и ја сам све чула. Људи су одвратни кад се веселе, нарочито прости људи. Онај млађи брат, који је био врло смеран иначе, врискао је и викао: „Слатка снајка, дај да те пољубим!“ Мени је било чудно, јер сам знала да је мрзео снају.

Они су се после брзо иселили. Купили су кућу мало даље у Новом Селишту. Комшиница Јела нас је звала и ми смо једаред ишли. И њој је било драго. Поносила се својом заиста спремном и чистом кућом и послужила нас је грожђем из своје баште. Али је она од силне ревности и спремања по кући озебла, навукла туберкулозу и умрла, не наситивши се имена газдарице.

Милица Јанковић.

(Свршиће се)

Изишла је из штампе прва књига нашег **Фонда за Издавање Дела Југословенских Женских Књижевника:**

ПРИРОДА И ДЕЦА

20 приповедака за децу од Милице Јанковић са 24 колорисане слике од Милице Чађевић. Књига је на финој хартији, штампана цицеро-слогом, са колорисаним корицама. Износи 10 штампаних табака. Цена 20 дин., скупљачима 10% попуста.

Претплату прима **Администрација Женског Покрета**, Краља Милана улица број 69.

Нашим претплатницима. *„Женски Покрет“ изишао је у прошлој, 1922. години, у шест свезака по четири штампана табака, укупно двадесет и четири штампана табака. Цена му је била 36 динара годишње. Управа „Друштва за Просвећивање Жене и Заштиту Њених Права“ одлучила је да од 1. јануара ове године „Женски Покрет“ излази сваког месеца (изузев јули и август) у три табака, укупно тридесет штампаних табака годишње. Због повећаних трошкова око штампања и због повећаног броја штампаних табака претплата на „Женски Покрет“ за 1923. годину износи педесет динара. Дужност је сваке жене да буде претплатник „Женског Покрета!“*

Претплату примају наши повереници, а у Београду администратор сваког радног дана у стану уредништва.

Моле се претплатници да достављају на време администрацији сваку промену адресе.

Ко од претплатника не прими на време број, може га тражити у року од месец дана по изласку броја.

Уредништво *Женског Покрета* моли женска удружења изван Београда да му шаљу податке или кратке дописе о раду.

Рукописе треба слати на адресу: Уредништво *Женског Покрета*, Београд, Краља Милана улица 69.

НАШИ ПОВЕРЕНИЦИ:

Битољ Анка Миловановић, учитељица
Бијељина Милева Тодоровић, секретар К. С. С.
Велико Градиште Мил. Живковића, предс. Ж. Подр.
Врњци Ана Стижанин
Гор. Милановац Зора Ракићева, учитељица
Дубровник **Ženska Narodna Zadruga**
Добој—Босна Деса Ђ. Докић
Доња Тузла Љубица М Јовановић
Загреб Адела Милчиновић
Завидовић—Босна Десанка Плавшић
Земун Добротворна Задруга Српкиња
Зајечар Женска Подружина
Јагодина Милева Стефановић, секр. Ж. Подружнице
Крагујевац К. С. Сестара; Друштво Милосрђа
Крушевац Коло Срп. Сестара
Краљево Катарина С. Продановић, председ. Ж. Подр.
Лазаревац Драга Марковићка, председ. Ж. Подружине
Лозница Дана Б. Ристића, председ ица Ж. Подруж.
Љубљана **Ćirila Štebi**
Мостар Мара Мучибабић, секретар К. С. С.
Нови Сад Матица Напредних Жена
Ниш Јелена Петровић, учитељица
Нова Градишка Зорка Малић
Никшић Станица Шаровић, учитељица
Нови Пазар Савка Антоновић, учитељица
Неготин Мирослава Сантнер, настав. гимн.
Пожаревац Лепосава М. Павловић, пред. Ж. Друштва
Пожаревац Мил. Радосављевић, благ. К. С. С.
Панчево Љубица Ђ. Павловић, пред. Ж. Задруге
Панчево Мара Драгомировић
Сарајево Радунка Чубриловић, професор
Скопље Марија Шпанићка, учитељица
Сушак Милица Видовић, председ. Добротв. Задруге
Суботица Даница Радулашки
Турски Бечеј Фемка Грујичић, учитељица
Ћуприја Женско Друштво председ. С. Радојковић
Ужице Цвета М. Поповић
Цетиње Женска Подружина
Чачак Љубица Ј. Матић, благајник Жен. Подружине
Шабац Софија Поповићка, учитељица.

Власник за Д. П. Ж. З. П.
Милица Дедијер

Одговорни уредник
Бранко Миљковић
Новопазарска 31.